

Ny vej til udvikling i landdistrikterne? Om forberedelserne til en forsøgsordning med frilandsbyer og friører

Tanvig, Hanne Wittorff; Herslund, Lise Byskov

Publication date:
2023

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Tanvig, H. W., & Herslund, L. B. (2023). *Ny vej til udvikling i landdistrikterne? Om forberedelserne til en forsøgsordning med frilandsbyer og friører*. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. IGN Rapport Nr. marts 2023

Ny vej til udvikling i landdistrikterne?

Om forberedelserne til en forsøgsordning med frilandsbyer og friører

Hanne Wittorff Tanvig og Lise Byskov Herslund

TITEL

Ny vej til udvikling i landdistrikterne? Om forberedelserne til en forsøgsordning med frilandsbyer og friører

FORFATTERE

Hanne Wittorff Tanvig og Lise Byskov Herslund

BEDES CITERET

Tanvig, H.W. & Herslund, L.B. (2023): Ny vej til udvikling i landdistrikterne? Om forberedelserne til en forsøgsordning med frilandsbyer og friører. IGN rapport, marts 2023. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. 64 s. ill.

UDGIVER

Københavns Universitet
Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning

Rolighedsvej 23
1958 Frederiksberg C
ign@ign.ku.dk
www.ign.ku.dk

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR

Claus Beier

ISBN

978-87-7903-900-1 (web)

LAYOUT

Sara Folvig

FORSIDEFOTO, BEARBEJDET

Hanne Wittorff Tanvig

PUBLICERING

Rapporten er publiceret på www.ign.ku.dk

GENGIVELSE ER TILLADT MED TYDELIG KILDEANGIVELSE

Skriftlig tilladelse kræves, hvis man vil bruge instituttets navn og/eller dele af denne rapport i sammenhæng med salg og reklame.

NY VEJ TIL UDVIKLING I LANDDISTRIKTERNE?

OM FORBEREDELSENE TIL EN FORSØGSORDNING
MED FRILANDSBYER OG FRIØER

INDHOLD

FORORD	3
BAGGRUND OG FORMÅL	5
KORT SAMMENFATNING OG HOVEDKONKLUSIONER	9
FØLGEFORSKNING OG VORES FREMGANGSMÅDE	14
OPGAVEN FOR PROJEKTLEDELSEN OG DERES TILRETTELÆGGELSE AF FORLØBET	18
FORSLAGSSTILLERNE OG UDVIKLINGEN I DELTAGELSEN	26
DELTAGELSEN I DE TILRETTELAGTE ELEMENTER	29
INTERESSETILKENDEGIVELSERNES INDHOLD OG KARAKTER	31
FORSLAGSSTILLERNES ERFARINGER FRA DELTAGELSEN	36
SKEMAERNE OG UDVÆLGELSESMETODE	44
SAMLET ANALYSE	50
EFTERSKRIFT	55
BILAG	59

Denne rapport handler om forberedelserne til en forsøgsordning med frilandsbyer og friører - fra tanken blev født til fremsendelse af interessetilkendegivelser om at deltage i en sådan. Den endelige politiske beslutning om igangsættelse af en ordning er det næste skridt.

I forbindelse med forberedelserne blev der ikke lagt op til en evaluering af tilblivelsesprocessen. Normalt opfattes evaluering da også som måling af effekter efter et givet tiltag. Vi har imidlertid fundet det relevant at følge processen på et fagligt grundlag, fordi den kan blive afgørende for udfaldet. Til det har vi opnået støtte fra Landdistriktpuljen.

Vi har fulgt og selv deltaget i forløbet på to niveauer, således overordnet set og dermed den samlede proces, og lokalt ved at have interviewet og besøgt hovedparten af deltagerne fra landsbyer og småøer undervejs.

Dette kunne ikke have ladet sig gøre uden velvillig bistand fra det projektsekretariat, som har haft ansvaret for forberedelserne. Ikke mindst har den store imødekommenhed og hjælp fra de mange lokale parter været en forudsætning. Alle skal have stor tak!

BAGGRUND OG FORMÅL

På Folkemødet på Bornholm i 2018 blev der rejst et forslag om en forsøgsordning som frilandsby, motiveret med et behov for at demonstrere nye veje til udvikling i landdistrikterne også via landdistriktspolitikken. Vi har fået nye potentialer for udvikling i landdistrikterne bl.a. som følge af IT, og mange vil gerne bo og leve uden for de store byer. Fra teorier og erfaring ved vi samtidigt, at det er fra lokalt hold, at de nye potentialer skal omsættes, og at mange lokalsamfund er meget aktive i forsøg på at sikre eksistens og udvikling. Men formelle forhold, ofte lovgivningsbestemte, spænder ofte ben og begrænser samfundenes initiativlyst. Forslaget var, at der skulle gives mulighed for animering af et antal lokalsamfund til at demonstrere nye veje til udvikling, hvor forhindringer foranlediget af lovgivning og administration af samme undervejs skulle undersøges og om muligt ophæves på forsøgsbasis.

Efter kort tid blev der fremsendt et forslag til Folketingets Udvalg for Landdistrikter og Øer, hvilket siden blev raffineret og drøftet af flere omgange. Inden politisk behandling var forslaget fremstillet i et samarbejde mellem en af forfatterne til denne rapport, Landdistrikternes Fællesråd og Sammenlutningen af Danske Småøer. Se forslaget¹.

I foråret 2021 blev der rejst to beslutningsforslag i Folketinget, der med nogle tilretninger på hver sin måde byggede på det fremsendte forslag. Nu blev det dog tydeligt under drøftelserne i Folketinget, at politikerne generelt set ganske vist var positive over for ideen men ikke indbyrdes så samme formål med en forsøgsordning. Nogle ønskede også forlods udpegning af hvilke love, der kunne komme i betragtning og kædede det sammen med frikommuneforsøg, mens andre fremhævede muligheder for at demonstrere innovation i udviklingsarbejdet som styrende faktor for en udpegning.

FORSØGSORDNING MED FRILANDSBYER/FRIØER – FORMÅLET?

1. Demonstration af banebrydende eksempler på nye udviklingsmuligheder?

2. Frisætning fra paragraffer og bureaukrati?

SVARET FØRER MÅSKE IKKE TIL DET SAMME I PRAKSIS

¹ Se ULØ Alm.del - Bilag 50: Frilandsby forsøg - fælles oplæg (ft.dk)

FORØGSORDNING MED FRILANDSBYER

(den politiske aftale i forligskredsen)

Landdistrikterne og småøerne har mange aktive borgere og foreninger, der arbejder for at vende en negativ udvikling, og som har gode idéer til forandring. Forskellige landdistriktskommuner og -aktører peger på, at nogle lovgivningsmæssige rammer hindrer lokal udvikling, hvorfor mange gode idéer til udvikling støder på grund. Det kan f.eks. være etablering af attraktive boliger, erhvervsudvikling og arbejdsfaciliteter, omsorgsfunktioner, nødvendige services og infrastruktur.

Aftalepartierne er derfor enige om, at der skal igangsættes en afdækning af interessen for deltagelse i en forsøgsordning med frilandsbyer med henblik på i 1. halvdel af 2023 at træffe beslutning om, hvorvidt der skal igangsættes en forsøgsordning med frilandsbyer, herunder hvilke regler der med forsøgsordningen gives frihed fra. Der er enighed om, at en forsøgsordning med frilandsbyer vil indebære, at 10 udvalgte lokaliteter – landsbyer på op til 1500 indbyggere eller de 27 småøer – sættes fri af eksisterende lovgivning for at afprøve nye tiltag, der kan understøtte udviklingen i landsbyer og på småøer.

Aftaleparterne er enige om at udmønte 2,0 mio. kr. i 2021, finansieret af midler fra Landdistrikts-puljen i 2021, hvor der er et mindre forbrug. Midlerne fordeles med 1,8 mio. kr. til Landdistrikternes Fællesråd til at nedsætte et projektsekretariat og 0,2 mio. kr. til Sammenslutningen af Danske Småøer til deltagelse som partner i projektet. Midlerne gives som direkte tilskud og udbetales i rater i perioden 2021-2023. Projektsekretariatet skal facilitere en kvalificering af ansøgernes interessetilkendegivelser, herunder i forhold til afdækning af finansieringsbehov for projektidéer samt identificering af begrænsende regler og lovgivning. Projektsekretariatet skal indhente ekstern bistand til dette arbejde fra forskningsinstitutioner med henblik på eksisterende viden.”

(Kopi af tekst fra hjemmesiden for Ministeriet for Bolig og Planlægning).

Tænk hvad der kunne ske på en ø med frihed til udvikling? Foto: Fursund Turistforening

På baggrund af drøftelserne valgte ministeren på området at udforme et forslag, som efter drøftelse i en politisk forligskreds blev en del af aftalen om 'Mere liv i bymidter og landdistrikter' indgået i november 2021². I skemaet nedenfor fremgår selve aftalen om en forsøgsordning med frilandsbyer.

Fra den politiske forligskreds valgte man således først at igangsætte en undersøgelse af interessen for en mulig ordning. Landsbyer og småøer skulle fremsende forslag, som skulle danne baggrund for at træffe beslutning om etablering af en evt. ordning. Den opgave blev lagt i hænderne på Landdistrikternes Fællesråd i et samarbejde med Sammenslutningen af Danske Småøer.

Her skal det tilføjes, at overskriften for ordningen blev ændret siden, så 'frilandsby' blev suppleret med 'friø'.

2 [Aftaletekst - Mere liv i bym og landdistrikter.pdf \(im.dk\)](#)

KORT
SAMMENFATNING OG
HOVEDKONKLUSIONER

I opdraget blev det ikke fuldt ud afklaret, hvad formålet med en forsøgsordning skulle være, bortset fra at det skal handle om muligheder for udvikling, og at der skal ses på lovgivningsmæssige rammer. Betydningen af 'frilandsby' eller 'friø', eller hvad de skal kunne, blev ikke afklaret, hvortil skal føjes, at der ikke findes sådanne andre steder.

Opdragets undersøgelse kan derfor også betragtes som et led i en begrebsafklaring baseret på indhentning af projektforslag, der er stødt eller vil støde panden mod muren som følge af lovgivning og administration. Projektledelsen fik en horisont på 1 ¼ år, tildelt et honorar og relativt frie rammer til at varetage opgaven.

Når det ikke fra start har været entydigt, hvad der skal forstås ved frilandsby/friø, og man fra centralt hold har valgt at lægge det ud som en undersøgelse med det pågældende mandat, får processen med dens indslag og kommunikation en afgørende betydning.

Formålet med vores bidrag har været at følge den proces, og hvorledes landsbyer og småøer har deltaget og bidraget til et svar.

Betegnelsen 'frilandsby' eller 'friø' har virket fængende rundt omkring, og et forslag om en forsøgsordning med frilandsbyer/friøer vandt både politisk gehør og skabte spænding. Da politikerne skulle forholde sig nærmere til et forslag om en sådan ordning, viste det sig dog, at man så forskelligt på, hvad der kunne være et formål og hvordan en ordning skulle tilrettelægges. Nogle ville f.eks. fra start have udpeget, hvilken lovgivning, der kunne blive tale om forsøg med.

Det førte til en beslutning om at igangsætte en indledende undersøgelse med et mandat, der blev lagt i hænderne på Landdistrikternes Fællesråd i et samarbejde med Sammenslutningen af Danske Småøer. Den undersøgelse har vi stået på sidelinjen af og har fulgt både set fra oven og lokalt, idet man lagde vægt på at indkalde konkrete forslag fra landsbysamfund og småøer. En 'bottom up'-tilgang skulle altså i anvendelse her.

Projektledelsen fik en afmålt periode og valgte at inddele deres undersøgelse i tre etaper: I første halvdel af 2022 var der tale om en informationskampagne med fremsendelse af foreløbige interesseltilkendegivelser inden 1. juni. Derefter blev der tilrettelagt en kvalificeringsfase, som sluttede med indsendelse af endelige interesseltilkendegivelser primo december 2022. Endelig, var der den sidste fase med analyse af de indkomne tilkendegivelser og udvælgelse af ti samt evt. alternativer, som skal danne baggrund for den videre politiske afklaring. De skulle fremsendes til politikerne inden d. 31. marts 2023. Projektledelsens analyse og udvælgelse foregår i skrivende stund bag lukkede døre. Efter oplysninger fra dem vil der foreligge resultater til offentliggørelse af politikerne inden højsommeren 2023.

*Her kunne det blive godt.
Foto Hanne Wittorff Tanvig.*

I forløbet blev der indlagt forskellige arrangementer så som f.eks. temamøder, ligesom projektledelsen stod til rådighed med sparring o.l. Det var også projektledelsen, som skulle stå for den endelige udvælgelse, hvor det bl.a. ville gøres anvendelse af et scoreboard. I en del af forløbet deltog en følgegruppe som sparring for projektledelsen i forbindelse med enkelte møder, og der indgik enkelte eksterne indslag som inspiration og input til de lokale deltagere.

Informationskampagnen resulterede i 40 indkomne tilkendegivelser, hvoraf de 39³ fik mulighed for at deltage i den efterfølgende fase. Ved afslutningen af den bestod feltet af 25 endelige interessetilkendegivelser, idet en række var faldet fra og enkelte havde slået sig sammen. Geografisk set blev især Jylland og de små øer repræsenteret.

De indkomne forslag var meget forskellige både i indhold og karakter som resultat af den relativt åbne invitation samt de få krav til tilkendegivelsernes udformning og data. Dog blev nogle formkrav præciseret i skemaet for den endelige tilkendegivelse især vedr. udpegning af lovgivning og den

³ En kunne ikke godkendes, fordi man ikke anså stedet for at være et landdistrikt eller en småø.

forudsatte kommunale opbakning. Grundlæggende var der ikke store forskelle på de indledende og endelige tilkendegivelser emnekredse.

I overvejende grad var der tale om projektforslag, som efter vores vurdering umiddelbart kunne være formuleret uden udsigt til en forsøgsordning. Mange af forslagene var nogle, man allerede havde haft i overvejelse eller arbejdede med i forvejen. Især kredsede man om projekter af fysisk karakter, f.eks. boliger og energianlæg, hvor kun få f.eks. handlede om velfærdsydelser. Beliggenheden i landzone, ved kysten eller naturnært i det hele taget gav sig så udslag i, at f.eks. Planloven og lovgivning omkring naturbeskyttelse blev blandt højdespringere som udpegede lovgivnings- eller forvaltningsmæssige barrierer i forbindelse med projektforslagene. En række andre som f.eks. lovgivning om fælles energiforsyning, lovgivning om støtte til almene boliger samt byggelovgivning var ligeledes med i førerfeltet. Hertil kom en række 'enlige svaler'.

Nogle tilkendegivelser havde et direkte fokus på et enkelt emne og en enkelt eller et par love desangående, mens mange forslag favnede over en lang række delprojekter, og lovgivningsmæssige eller administrative barrierer for samme.

”
Når oplæggene ikke var mere konkrete,
kunne vi heller ikke blive det.”
Michael Christensen, medl. af arbejdsgruppen i Vildsund

Vi gennemførte interviews med stort set alle deltagere og flere end dem, som feltet endte med at udgøre. Herunder var vi på besøg hos flere end halvdelen. Det gav os en betydelig viden, som har kunnet styrke vores analyse af deltagelsen og de skriftlige interessetilkendegivelser. Fælles for alle dem, vi talte med, var, at de var glade for initiativet og stærkt motiverede for at deltage, ligesom de var rosende over for projektledelsen engagement og imødekommenhed. Men selv til det sidste var de fleste usikre på, hvad det hele skulle kunne føre til, og hvad der forlangtes af dem. De fremhævede alle, at de deltog, fordi en status som frilandsby eller friø ville give dem en øget opmærksomhed og mulighed for at komme igennem med deres lokale initiativer. Nogle erklærede, at bestemte regelsæt var så blokerende for alt, at uden et livtag med dem ville al udvikling stoppe og folk flytte bort. Det måtte derfor primært handle om at kunne vise effekter af at lempe på regelsæt.

Da det ikke var fuldstændig klart fra start, hvilket formål en ev. forsøgsordning faktisk skulle tjene, valgte vi at opstille to perspektiver til brug for vores analyse af processen og dens resultater. Det ene

perspektiv svarede til det oprindeligt foreslåede med fokus på nyskabende lokale udviklings tiltag som formål og det andet med fokus på fjernelse af snærende regelsæt som formål.

- Udvikling og demonstration af nye veje til udvikling, hvor aktører på afgrænsede territorier tildeles frie rammer for at nå dertil? – **'Frihed til'?**

eller

- Fjernelse af blokerende regelsæt eller administrativ praksis, der er fundet uhensigtsmæssig? – **'Frihed fra'?**

I løbet af processen blev der givet signaler med tiltagende styrke til fordel for den sidstnævnte, f.eks. ved at man i den endelige interessetilkendegivelse eksplicit skulle redegøre for snærende regelsæt, hvad der ikke var lagt samme vægt på i starten. Modsat blev der ikke stillet eksplicitte krav til beskrivelser af projektforslags nyhedsværdi. Alligevel var der små tegn på interesse for det førstnævnte perspektiv i en række af forslagene, hvilket blev bestyrket i forbindelse med vore samtaler med de mange lokale interesserede. Mange var også startet dér, men endte med det andet for at være sikre på at kunne komme i betragtning til projektledelsens valg af eksempler.

Vi har ikke haft mulighed for at få indblik i, hvilke de ti med evt. alternativer der vil blive valgt blandt de 25. Vi har kun kunnet konstatere, at de er meget forskellige, hvad temaer og karakter angår, og at de peger på mange forskellige lovgivningsområder. Selvom valget bliver truffet ud fra det sidstnævnte perspektiv, vil det derfor fortsat være interessant, hvad det vil få af betydning for den evt. kommende forsøgsordning. Hvad skal give det endelige udslag⁴?

Det, som projektsekretariatet har haft af rettesnore, har været at foretage en undersøgelse uden forudgående afklaring af, hvad en frilandsby eller friø skulle udgøre. Ingen kendte begrebet i forvejen, og dem som skulle være med til at afklare det – interesserede landsbyer og småøer - skulle deltage i et forholdsvist uvist arbejdsforløb. Deltagerne har primært deltaget for at opnå status men uden nærmere overvejelser om, hvad en forsøgsordning kunne have som primært formål. På den baggrund er det fortsat interessant og tankevækkende, at så mange deltog i så meget som tilfældet trods alt har været. Ideen med en forsøgsordning er langt fra blevet afmonteret!

⁴ Man har nu 25 og senere 10+ eksempler, som er meget diverse. Metodisk set kunne man have grebet opgaven an på en måde, så man havde opnået et mere enkelt grundlag at basere valget på, hvis det altså alene skulle handle om at indkredse og ophæve restriktioner.

FØLGEFORSKNING OG
VORES FREMGANGSMÅDE

I følgeforskning ses på processen frem til at nå et mål. Forskningsresultater kan selv indgå som et afklarende element undervejs, og forskerne kan f.eks. medvirke med sparring. Målet i denne sammenhæng er det beslutningsgrundlag for en evt. kommende forsøgsordning, som overdrages til de centrale politikere.

Vi er gået tæt på:

- Ideen med en forsøgsordning
- Det program og aktiviteter, som projektledelsen har tilrettelagt
- Selve deltagelsen i og responsen på det hele fra landsbyers og småøers side

Ledende spørgsmål undervejs har f.eks. været:

- Hvordan har de indledende forberedelser, optakten til indsendelse af interessetilkendegivelser og processen frem til de endelige interessetilkendegivelser herefter været grebet an?
- Hvordan har deltagelsen været fra start til 'slut'? Og hvilke vurderinger har deltagerne af processen?
- Hvad handler projektforslagene om?
- Hvordan vil udvælgelsen af de ti forslag til videre beslutningstagning blive foretaget?

I praksis har vi fulgt processen på et generelt såvel som et lokalt plan. På det generelle plan har vi fået indblik i de centrale dokumenter til projektdeltagere, deltaget i de fleste fælles arrangementer på observatørplan og kommunikeret med projektledelsen. Projektledelsen har desuden banet vejen for direkte kontakt til projektdeltagere, der har betydet, at vi har kunnet få indblik i omtrent alle de indledende og endelige interessetilkendegivelser. Ikke mindst har vi kunnet interviewe stort set alle under processen enten i forbindelse med et besøg eller telefonisk. I det følgende vil der blive redegjort for resultaterne af alt dette.

IDEEN OG FORMÅLET MED EN FORSØGSORDNING?

Selve begrebet 'frilandsby/friø' har stået uklart fra starten og dermed også, hvad en forsøgsordning skal have som endeligt formål: Er det endelige formål, at der skal demonstreres nye, banebrydende udviklingstiltag, og at sten på vejen dertil skal fjernes men er det sekundære? Eller er det, at allerede oplevede eller forventede, snærende regelsæt med forvaltning skal fjernes som det primære for at kunne realisere kendte projekter?

I de politiske kredse drog mange paralleller til forsøgsordningen med frikommuner, hvilken mest ligner den sidste tilgang ovenfor. Her skal det dog bemærkes, at der er forskel på, om udgangspunktet er et enkelt kommunalt regelsæt, som er fundet uhensigtsmæssigt og som skal justeres med en forvaltnings deltagelse, eller om det er regelsæt, der udspringer af et lokalområdes udvikling med lokalsamfundet som hovedaktører.

Begrebet 'udvikling', som det fremgår i mandatet for undersøgelsen, peger ligeledes i forskellige retninger. Det bruges i flænge og kan f.eks. handle om kvantitativt målbar vækst så som befolkningstal og økonomi, eller som i landdistriktskredse også ofte om aktivitet, nærmest uanset hvad den kan føre med sig. Tænk her på den store projektfrodighed i landdistrikterne og de yndede udtryk 'social kapital' og 'det gode liv'.

”
Der skal banes veje for nye initiativer, så vi kan tiltrække nye borgere og dermed sikre foreningslivet og alt det, vi gerne vil holde liv i. Hos os skal naturen drages meget mere ind i billedet.”
Søren Vester, medl. af Thise Borgerforening

Det oprindelige forslag havde som vision, at landsbyer skulle få mulighed for at demonstrere nye veje til udvikling eller innovation, fordi der er opstået et globalt rum for nye lokale udviklingsmuligheder bl.a. som følge af IT, nye livsstile og samarbejdsformer. Som et middel skulle de gives frie rammer til at sætte deres forslag i spil, fordi de ellers uvægerligt ville blive mødt med forhindringer. Først undervejs i den proces skulle der identificeres forhindrende lovgivning m.v. og om muligt dispenseres fra den på forsøgsbasis. Hvad man i lokalsamfund ville tage op og kunne opnå af vital betydning for fremtidig udvikling var det centrale.

Inden kendskab til hvordan Landdistrikternes Fællesråd med assistance fra Sammenslutningen af Danske Småøer ville løse opgaven, blev der kort forinden deres udmelding afholdt et webmøde med overskriften 'Frilandsbyer – hvad er meningen?'. Det var arrangeret som et led i afrapportering af projektet 'Broagerland 3.0 – pilotprojekt som frilandsby'⁵ med mange deltagere fra hele landet. Her blev det tydeligt, at netop formålet med en frilandsbyordning burde drøftes nærmere, idet man kunne se forskellige tilgange og resultater afhængigt af formålet. Nogle bemærkede endvidere, at flere af de eksempler på forsøgsprojekter, som under mødet havde været nævnt som eksempler, ikke forudsatte en egentlig forsøgsordning - det var nærmere spørgsmål om samarbejde eller bilaterale forhandlinger. Formanden for Landdistrikternes Fællesråd fandt det i øvrigt i sin afslutning vigtigt,

5 [Se https://static-curis.ku.dk/portal/files/285713784/Broagerland_pilotprojekt_web.pdf](https://static-curis.ku.dk/portal/files/285713784/Broagerland_pilotprojekt_web.pdf)

at alle typer landsby- og øsamfund med forskellige grader af udfordringer og forslag til tiltag burde tilgodeses med en ordning⁶.

Selvom aftalegrundlaget har betonet det lovgivningsmæssige anliggende, kan formuleringerne også fortsat give anledning til forskellige fortolkninger af formålet med en evt. forsøgsordning. Velvidende at det projektledelsen under Landdistrikternes Fællesråd fortolkede mandatet mest i en bestemt retning, valgte vi at opstille to perspektiver for at give et spillerum og tydeliggøre forskelle på resultaterne.

- Udvikling og demonstration af nye veje til udvikling, hvor aktører på afgrænsede territorier tildeles frie rammer for at nå dertil? – **'Frihed til'**?

eller

- Fjernelse af blokerende regelsæt eller administration, der er fundet uhensigtsmæssige? – **'Frihed fra'**?

Måske vil nogle bemærke, at det er om den med hønen og ægget, men vi vil bemærke, at det ikke automatisk fører til samme konkrete resultat, hvor man starter.

Mere præcist peger det første perspektiv på:

- Fokus på tiltag med stor nyhedsværdi med lokalsamfund i nye roller som aktører. Derfor vil det undervejs komme til at udfordre lovgivning og forvaltning herunder regler for styringsformer. Tiltagene rummer utvivlsomt mange delelementer, har en lang tidshorisont og møder mange barrierer.

Måtte det fugte det med andet perspektiv, vil det give et større blik for:

- Allerede oplevede eller forventede restriktioner som følge af regelsæt og administration. Projekterne er kendte eller planlagte i forvejen, regelsættene og administrationen er erfarede modstandere, og tiltagene kan have korte eller tydelige horisonter.

⁶ Se https://www.youtube.com/watch?v=OC11_OW-WiE

OPGAVEN FOR
PROJEKTLEDELSEN OG
DERES TILRETTELÆG-
GELSE AF FORLØBET

ORGANISATORISK

Landdistrikternes Fællesråd fik ansvaret for at gennemføre undersøgelsen under ledsagelse af Sammenslutningen af Danske Småøer. Iflg. aftalen var opgaven at undersøge interessen og ”facilitering af en kvalificering af ansøgernes interestetilkendegivelser, herunder i forhold til afdækning af finansieringsbehov for projektidéer samt identificering af begrænsende regler og lovgivning”.

I aftalen fremgik det desuden, at der blev afsat et beløb til forberedelserne frem til marts 2023 svarende til 2 mio. kr., hvoraf 1,8 mio. til Landdistrikternes Fællesråd og 0,2 mio. kr. til Sammenslutningen af Danske Småøer⁷.

Et projektsekretariat blev bemandet med en projektleder ansat som politisk konsulent i Landdistrikternes Fællesråds sekretariat foruden inddragelse af andre medarbejdere herfra f.eks. i forbindelse med kommunikation. Fra Sammenslutningen af Danske Småøer deltog lederen af dens sekretariat. Projektsekretariatet har stået i løbende forbindelse med faste medarbejdere fra Bolig- og Planstyrelsen.

Af aftalen fremgik det endvidere, at projektsekretariatet skulle indhente ekstern bistand herunder forskningsinstitutioner ”med henblik på eksisterende viden”. Der har været tilknyttet en følgegruppe. Tilsvarende har der været eksempler på ekstern bistand i forbindelse med nogle temamøder.

HOVEDFASER

Der var kort tid til at træffe de indledende forberedelser, så som projektlederen har udtrykt det ved flere lejligheder: ”Vi må asfaltere, mens vi kører”. Følgende hovedfaser blev planlagt:

- Informationskampagne med indhentning af interestetilkendegivelser, primo 2022 – 1. juni 2022
- Prækvalificering
- Kvalificering, frem til udgangen af 2022 (faglig sparring, videndeling, ekstern bistand, kommuneinddragelse), sommer 2022 – 4. dec. 2022
- Analyse og anbefalinger, frem til marts 2023 (top ti liste med alternativer⁸)

Sigtet var fortsat igangsætning af konkrete forsøgsprojekter primo 2024, såfremt der måtte være politisk indstilling til det.

7 Ved nærmere forespørgsel fremgik det, at beløbet ikke skulle dække udgifter til lokale projektaktiviteter eller til anden deltagelse i øvrigt bortset fra dækning af udgifter til fællesmøder o.l.

8 Det med alternativer blev tilføjet af projektledelsen, som angiveligt ønskede at få så mange forslag frem i lyset som muligt.

PRESEMEDDELELSE PRIMO 2022, LDF

”De første skridt til ny forsøgsordning for frilandsbyer og -øer tages i dag.

Fra i dag og frem til juni måned, er det muligt for foreninger at søge om at blive en del af forsøgsordningen med frilandsbyer. Første fase indhentes interessetilkendegivelser som på sigt kan blive en del af ordningen.

Bygningen med den blændende havudsigt, der ifølge kystbeskyttelsesloven ligger for tæt på vandet til at danne rammen om erhvervsaktivitet, eller den tidligere lade, der ikke kan omdannes til et nyt bofællesskab på grund af en snærende planlov.

Fra og med i dag og frem til 1. juni kan landsbyer og øer repræsenteret ved lokalråd eller foreninger, tilkendegive interesse for at blive en del af forsøgsordningen, der potentielt kan frisætte lokalområdet fra regelsæt og lovgivning. Ordningen giver landsbyerne mulighed for at beskrive de udviklingsprojekter og ideer, der måtte forkastes på grund af specifik lov eller benspænd.

- Ofte bremses ideerne og forslagene allerede i planlægningsfasen, fordi der er begrænsninger i regler og love. Med en forsøgsordning for frilandsbyer og -øer træder lokalråd og udvikling på landsbyniveau ind i forlængelse af frikommuneforsøgene og tendensen med frisættelse fra rammetænkning og lovgivningsbarrierer og får mulighed for at puste liv i forliste projekter, der potentielt kan gøre en forskel for lokalområdet, forklarer formand for Landdistrikternes Fællesråd, Steffen Damsgaard.

Også på småøerne kan tidligere tiders regelsæt risikere at spænde ben for ny udvikling. Derfor kan småøerne også indsende beskrivelse af deres problemstilling og dermed få deres lokale problemstilling til behandling. Dorthe Winther, formand for Sammenslutningen af Danske Småøer, håber, at forsøgsordningen på sigt kan medvirke til at løse generelle udfordringer for øerne:

- At være bosat på en ø er noget helt specielt. Men meget lovgivning tager ikke højde for de særlige betingelser, hvilket efterlader mange projekter som krøllede papirer i skraldespanden. Vi håber, at ordningen på sigt kan være med til at bane vejen for en gentænkning af reglerne, så øerne ikke hindres unødigt og kan få lov til at udvikle sig efter nutidens behov.

Mere liv – mindre rammetænkning

Forsøgsordningen er indgået på baggrund af den politiske aftale ”Mere liv i bymidter og landdistrikter”. Formålet er i første omgang at afdække interessen for ordningen, der potentielt kan give landsbyer og øer mulighed for at få dispensation fra lovgivning, der på den ene eller anden måde hindrer udviklingspotentialet i et afgrænset område. I forsøgsordningens første fase fra 1. marts til 1. juni skal landsbyerne og øerne sætte nogle ord på deres lokale projekt og den lovgivning, der lå til hinder for udførelsen.

Herefter er det i forsøgsordningens anden fase muligt at opkvalificere de indkomne landsbyer og øers projekter med henblik på at præsentere dem for videre politisk beslutningstagen. Såfremt der politisk er opbakning til forsøgsordningen, vil ordningen tidligst påbegyndes i 2023.

Du er velkommen til at deltage i to digitale fyraftensmøder arrangeret af Sammenslutningen af Danske Småøer og Landdistrikternes Fællesråd. Læs mere og tilmeld dig via linket:

1. Møde d. 17. marts fra kl. 17.00 - 18.00
2. Møde d. 23. marts fra kl. 19:30 - 20:30

Information om ordningen og blanket for interessetilkendegivelse kan findes via www.landdistrikterne.dk/frilandsbyer eller send dine spørgsmål til frilandsby@landdistrikterne.dk.

*Lad det blomstre.
Foto Hanne Wittorff Tanvig.*

INFORMATIONSKAMPAGNENS ARRANGEMENTER

Udformning og udsendelse af en række pressemeddelelser samt nyheder lagt op på de respektive aktørers hjemmesider primo 2022. Nedenfor er et eksempel:

Der blev her inviteret til to informationsmøder afviklet som webmøder, jf. oplysninger i skemaet. I forlængelse af nyhedsformidling via projektsekretariatets forskellige kanaler har projektlederen lavet opsøgende formidling bl.a. via diverse landdistriktsnetværk, f.eks. landdistriktskoordinatorer og LAG-netværket. Hun har holdt indlæg på en række møder som f.eks. i KLs landdistriktsnetværk, ved en afslutningskonference for et udviklingsprojekt⁹ og Landdistrikternes Fælleskabs årsmøde. Desuden har hun kontaktet en række bekendte, potentielle deltagere og i øvrigt haft telefonen åben for alle henvendelser.

MATERIALER

Ved en række informationsmøder præsenterede projektlederen mundtlige oplæg ledsaget af slides. Hjemmesider i relation til projektsekretariatet blev løbende tilført indslag om ordningen og muligheden for at være med, og undervejs blev der udformet flere nyheder og pressemeddelelser i forlængelse heraf.

⁹ BLUP-projektet (Bæredygtige Lokale Udviklingsplaner).

PRÆKVALIFICERING

Kriterier for at komme i betragtning som deltager blev udformet og formidlet tidligt i forløbet:

- Der er tale om en landsby med maksimalt 1.500 indbyggere eller en af de 27 småøer under Sammenslutningen af Danske Småøer.
- Der er tale om en landsby beliggende i et landdistrikt.
- Der søges af en forening eller et lokalråd, der kan siges at repræsentere lokalsamfundet.
- Landsbyen/småøen er udfordret (fx ved et fald i befolkningstal over en årrække, forfald i det fysiske miljø eller udtynding af funktioner og services gennem mange år).
- Landsbyen/småøen rummer et potentiale for at vende udviklingen og styrke et levende lokalsamfund, herunder at der er lokal kapacitet til at gennemføre projektet.

Det fremgår endvidere, at kommunen skal kunne understøtte kandidaterne med forskellige indsatser inden for fx servicefunktioner, kulturliv og fritidsaktiviteter og nedsætte eller samarbejde med lokalråd samt evt. om borgerbudgettering. Kommunen forpligtiger sig til at understøtte projektet med indsatser, der kan styrke lokalsamfundet, som fx servicefunktioner, kulturliv og fritidsaktiviteter samt eventuelt anvendelse af borgerbudgettering.

Projektsekretariatet udformede et skema, der skulle udfyldes for at komme i betragtning som for-søgskandidat og være indgivet senest d. 1. juni 2022¹⁰.

På den baggrund indkom 40 forslag, hvoraf 39 blev prækvalificeret, idet en forslagsstiller ikke kunne leve op til landdistriktskriteriet. Prækvalificeringen har således ikke vedrørt selve indholdet i interessetilkendegivelserne.

KVALIFICERING, FREM TIL UDGANGEN AF 2022

Ifølge planen for den samlede proces skulle de prækvalificerede bearbejde deres forslag i en periode fra sommeren til primo december 2022, kaldt opkvalificeringsfasen. I den periode har projektledelsen tilrettelagt og faciliteret en række aktiviteter og tilbud, som man har kunnet deltage i. Nogle af dem er blevet til i løbet af processen som følge af gjorte erfaringer og interesse.

¹⁰ Se skemaet: https://www.landdistrikterne.dk/wp-content/uploads/sites/5/2022/02/Kriterier-for-udvaelse_finalpdf-skema.pdf

KICK-OFF MØDE PÅ RYSLINGE HØJSKOLE

Arbejdet startede ved et velbesøgt kick-off møde på Ryslinge Højskole d. 30. august 2022. Her blev baggrunden og planen med det forberedende arbejde samt deltagerne præsenteret, foruden fire eksempler på forslag til projekter, og der var indlagt workshops. De pågældende workshops var også bygget op om fire temaer, som projektledelsen fandt, at interessetilkendegivelserne kunne rubriceres under, og som deltagerne kunne vælge imellem efter interesse.

Ved mødets afslutning¹¹ i plenum animerede projektledelsen til et stort samarbejde mellem alle parterne. Det kunne f.eks. være tværgående kontakt i forbindelse med deltagelse i Facebookgrupper og nedsættelse af mere målrettede, tematiske arbejdsgrupper. Man kunne skrive forslag og melde sig på mødet eller til projektledelsen, hvilket for resten resulterende i dannelse af to arbejdsgrupper: en om boliger og en om energiforsyning. Ikke mindst ville projektledelsen stå til rådighed og virke som sparringspartner, servicere og efterkomme efterspørgsel på viden og rådgivning. Den ville også kunne formidle eksperthjælp. Fra deltager side blev der udtrykt et ønske om kendskab til kriterier¹² for udvælgelse. Endelig blev det understreget, at deltagelsen ikke ville være forgæves for alle dem, som ikke blev udvalgt, og at der ville blive gjort noget for, at man fortsat kunne holde kontakt.

Begeistret deltager. Foto Hanne Wittorff Tanvig.

¹¹ Det kommende beror på vore egne noter.

¹² Projektledelsen udformede efterfølgende et revideret skema ift. skemaet for interessetilkendegivelserne. Se senere.

NYHEDSBREVE

I perioden fra sommer til december 2022 udsendte projektledelsen seks elektroniske nyhedsbreve til deltagerne. De har især indeholdt oplysninger om kommende arrangementer og løbende, relevant stof.

TEMAMØDER O.L.

I løbet af tiden frem til aflevering af forslagene (primo december) blev der afviklet online møder.

September:

- Spørgetime d. 19. september
- Møde om lokale energi-løsninger d. 28. september

Oktober:

- Møde for kommuner d. 3. oktober
- Møde om tiny houses og småbebyggelser d. 13. oktober
- Møde om landsbyen som sundhedsaktør d. 25. oktober

November:

- Møde om energifællesskaber og termonet d. 14. november
- Spørgetime d. 17. november

December:

- Møde om naturen som byggesten for nye boliger på landet d. 6. december

EMAIL-KOMMUNIKATION

Der har været en omfattende kommunikation fra projektledelsen side i form af emails til deltagerne ofte med generel information, herunder nyhedsbrevene, og opfordringer til at henvende sig. En direkte kommunikation med de enkelte via emails og telefon har desuden været omfattende.

BILATERALE MØDER O.L.

Projektledelsen har i hele perioden opfordret projektdeltagerne til at tage nærmere kontakt og mødes om forhold af betydning for deres respektive projekter. Dette har i høj grad resulteret i forøget email-kommunikation og telefonisk kontakt.

FACEBOOK-GRUPPE

Projektledelsen har oprettet og administrerer en lukket Facebook-gruppe for deltagerne.

SÆRLIGE FACEBOOK-GRUPPER, EMAIL-GRUPPER ELLER ANDRE FORA?

Det var tænkt som et stort aktiv, men har ikke gjort sig synderligt gældende pga. manglende anvendelse.

EKSPERTHJÆLP

Vedrørende faktisk formidling af ekspertviden, har vi umiddelbart fået indtryk af, at det er kommet til udtryk i form af oplæg fra eksperter på et par af de ovennævnte webinarer. Aftalegrundlaget vedrørende inddragelse af universiteter med henblik på eksisterende viden kan være omsat til dette, eller måske i forbindelse med deltagelse af tre universitetstilknyttede personer i nedenstående følgegruppe, men ellers har vi ikke kendskab til udfyldelse af denne formulering.

” En følgegruppe kan inddrages på forskellige måder og følge processer mere eller mindre tæt. Her har det været gennem en række online møder, hvor vi kort kunne kommentere på skriftlige oplæg og Power Point præsentationer fra hvert vores perspektiv.”

Lektor Annette Aa. Thuesen, Center for Landdistriktsforskning, medl. af følgegruppen

FØLGEGRUPPE

Følgegruppen bestående af en række repræsentanter fra forskellige organisationer som f.eks. KL, Region Sjælland og tre universiteter foruden kolleger til projektledelsen har været sparringspartner for projektledelsen ved tre afholdte møder online. På det sidste møde i gruppen havde den lejlighed til at drøfte evalueringsmetoden i forbindelse med udvælgelsen af de 10, men den har ikke været aktivt involveret i selve arbejdet¹³.

¹³ Dette beror især på egen erfaring fra deltagelse i det første møde og samtaler med universitetsrepræsentanter.

FORSLAGSSTILLERNE
OG UDVIKLINGEN I
DELTAGELSEN

Efter udløb af fristen for fremsendelse af interessetilkendegivelser kendte vi omfanget af interesse for at deltage, hvem der gerne ville være forsøgskandidater, og hvad deres forslag gik ud på. Som tidligere nævnt var der 39, som gik videre¹⁴. Ved deadline for fremsendelse af de endelige interessetilkendegivelser var der tale om 25. De er vist i nedestående tabel.

INDLEDENDE INTERESSETILKENDEGIVELSE (PRIMO JUNI 2022)	ENDELIG INTERESSETILKENDEGIVELSE (PRIMO DEC. 2022)
Anholt (småø)	*
Billum (Vestjylland)	(*)
Borris (Vestjylland)	*
Bolderslev (Sønderjylland)	
Broagerland 3.0 (Sønderjylland)	
Drejø (småø)	*
Eskilstrup (Falster)	
Fejø (småø)	*
Fjelsted-Harndrup (Vestfyn)	*
Fur (småø)	*
Gjerrild (Norddjursland)	*
Janderup (Vestjylland)	(*)
Jordløse (Fyn)	
Langkastrup (Østjylland)	
Ljørslev-Ørding (Mors)	*
Mellerup (Østjylland)	*
Ommel (Ærø)	*
Omø (småø)	*
Orø (småø)	*
Soleng (Sønderjylland)	
Stadil – Vedersø (Vestjylland)	*
Stjær (Østjylland)	
Sundby Mors (Mors)	(*)
Sæd-Ubjerg (Sønderjylland)	*
Sødring - Udbyhøj (Østjylland)	
Sørvad (Vestjylland)	*
Thise (Salling)	*
Thorsminde (Vestjylland)	*

Tabel fortsættes næste side

¹⁴ Projektlederen har oplyst, at flere havde vist interesse, men at de af forskellige årsager ikke alligevel havde fremsendt en interessetilkendegivelse.

Torup (Nordvestsjælland)	
Tunø (småø)	
Udby-Hørby (Tuse Næs, Nordvestsjælland)	*
Ulbjerg (Midtjylland)	
Undløse (Nordvestsjælland)	
Venø (småø)	*
Vilsund Vest (Mors)	(*)
Ølstrup (Vestjylland)	*
Landsbyfællesskabet Østdjurs	*
Ålum (Østjylland)	*
Årø (småø)	*
I alt 39	I alt 25

(*) Slået sammen med en anden.

Hovedfeltet blev tegnet af landsbyer i Jylland og småøer i hele landet, mens de øvrige dele af landet var sparsomt repræsenteret. Det endelige antal interesseltilkendegivelser blev de 25, idet fem trak sig forholdsvis hurtigt og andre på et senere stadium. Desuden blev fire reduceret til to, idet man slog sig sammen to og to om en fælles, endelig tilkendegivelse.

Vi tog kontakt med flere af dem, som valgte at trække sig for at høre om årsagerne. Her fik vi i to tilfælde at vide, at lokalsamfundet ikke kunne mønstre de fornødne ressourcer til projektet, og i enkelttilfælde hhv. at kommunen havde sat sig på tværs, at man havde misforstået ideen med deltagelse, samt at man havde fundet en løsning på udfordringen i mellemtiden. Frafaldet har i øvrigt medvirket til at øge den geografiske ubalance relativt set.

” Kommunens forvaltning ville ikke bakke op om et forsøgsprojekt, der handlede om en mere lokalt tilpasset varetagelse af opgaven med ældrepleje, NÆRpleje, så vi måtte bakke ud, til trods for at flere politikere og Ældre-rådet syntes, at det var et interessant og perspektivrigt forslag.”

Peter Plant, fmd. for lokalrådet Torup Ting

DELTAGELSEN I DE
TILRETTELAGTE
ELEMENTER

I det nedenstående har vi opgjort deltagelsen i de mange forskellige, tilrettelagte aktiviteter. Oplysningerne er indhentet hos projektledelsen og udspringer desuden af vore egne observationer som deltagere samt fra de mange interviews, se senere.

Tabel 1. Deltagelse i og brug af arrangementer

	OMFANG*1	IAGTTAGELSER/ SYNSPUNKTER*2
INFORMATIONSKAMPAGNE (FREM TIL JUNI 2022)		
To webmøder	34 tilmeldte i første møde 51 i andet møde	Mange blev inspireret
Opsøgende formidling på 'andres' møder	En række store møder	Som ovenfor
Materialer		Som ovenfor
Hjemmeside		Som ovenfor
Skema (indledende interessetilkendegivelse)		Virkede nemt at arbejde med
KVALIFICERINGSFASE (SOMMER – PRIMO DEC. 2022)		
Kick off møde/Ryslinge	88 tilmeldte	God stemning, inspirerende, "godt at møde de andre". Mange havde ønsket at blive mere afklaret. Mange undrede sig også over, at der ikke var en plan for den efterfølgende periode
Materialer		Tiltagende, øgede signaler om betydning af udpeget lovgivning
Hjemmeside		Ikke samme prioritering på siden og informationstyngede som i starten (b)
FB-side	53 følgere (alene for ansøgere/lukket). Der var ikke megen trafik på siden	
Temamøder	Antallet af tilmeldte svingede ml. 15 og 56. De fleste lå på 15. Højdespringerne var inspirationsarrangementer om tiny houses (43), landsbyen som sundhedsaktør (30) og om naturen som løftestang for nye boliger (56). De fleste arrangementer med et mere direkte afsæt i deltageres egne bidrag havde et relativt lavere antal tilmeldte (typisk 15).	Har generelt virket inspirerende men mange har ikke fundet direkte input til deres eget. Særligt fagligt udbytte af det om termonet. Nogle har undret sig over valg af temaer (mange andre kunne være relevante)
Bilaterale møder	Mange har holdt bilaterale møder med projektledelsen og der har været en tæt telefonisk og email-båret kontakt med mange	Oplevelse af stor imødekommenhed og inspiration. Oplevelse af ikke at opnå tilstrækkelig viden
Egne fora	Vi har ikke hørt om andet (b), men projektledelsen har oplyst om udvekslinger mellem nogle af deltagerne	
Eksperthjælp (formidlet)	Ikke anvendt/har selv fundet i givet fald	Fremhævelse af et af temamøderne. Oplevelse af 'bare' at blive sendt videre til kommunen
Skema (endelig interessetilkendegivelse)		Nogle forstyrret af skemaets opprioritering af lovgivning. Mange har fundet det svært at udfylde skemaet tilstrækkeligt godt. Nogle omtalte scoreboardet som forstyrrende og fandt at det indeholdt nye kriterier og burde have været kendt fra starten. Mere senere.

*1 Vi har fået oplysninger om antal tilmeldinger men ved kun, hvor mange der faktisk deltog i de aktiviteter, vi selv deltog i. I to af dem var deltagertallet lavere.

*2 En række af synspunkterne fremkom i forbindelse med vore interviews, se senere.

b = beror alene på egne observationer

INTERESSETILKENDE-
GIVELSERNES INDHOLD
OG KARAKTER

For at få adgang til interessetilkendegivelserne, skulle deltagerne først give tilladelse til, at vi måtte få udleveret deres kontaktoplysninger, så vi selv kunne kontakte dem. På den måde fik vi i starten kontakt med 36, hvoraf 30 efterfølgende fremsendte deres indledende tilkendegivelser¹⁵.¹⁶ Vi har fået adgang til samtlige 25 endelige interessetilkendegivelser.

Begge tilkendegivelserne var udformet som udfyldte skemaer, der i øvrigt bliver analyseret i et senere kapitel. På en række punkter var de to skemaer ens, men i skemaet til den endelige interessetilkendegivelse var der tilføjet et par punkter, ikke mindst et punkt med konkretisering af lovgivningsmæssige barrierer. Til gengæld var det lagt frit op, hvordan man skulle motivere og redegøre for sit projektforslag.

EMNEKREDSENE

Emnekredsene for projekter blev omfattende og befandt sig i de indledende tilkendegivelser på en skala fra 'bløde' velfærdsydelse i den ene ende, som f.eks. friplejehjem og lokal sundhedspleje¹⁷, til 'tungere' infrastruktur som f.eks. energianlæg og havneuddybninger¹⁸ i den anden.

Der var en tendens til at de mere bløde eller ikke-fysiske emnekredse var genstand for projekter, som faldt fra senere.

Tyngden af temaer for lokal indsats¹⁹ kredsede sig således i de endelige tilkendegivelser om:

- Tilvejebringelse af boliger (17 eksempler af forskellig art)
- Energiforsyning (8 eksempler med flere gengangere)
- Havne/kystrelaterede projekter (4 eksempler af forskellig art)

15 Vi kender ikke årsagerne til, at man enten ikke svarede på projektledelsens henvendelse eller undlod at fremsende interessetilkendegivelserne til os.

16 Til gengæld modtog vi endelige interessetilkendegivelser fra nogle, som vi ikke havde modtaget indledende tilkendegivelser fra.

17 To tilkendegivelser med det indhold faldt fra senere.

18 Projektledelsen har udarbejdet et præsentationshæfte op til kick-off møder i august, jf. tidligere. Heri er de 39 forslag redigeret og forenklet. Se [Katalog over kandidater til forsøgsordningen med frilandsbyer og -øer \(landdistrikterne.dk\)](#).

19 Mange fremsendte forslag med flere projekter.

Blandt eksempler på projektforslag er²⁰:

Boliger: På Tusenæs og i Ljørslev-Ørding vil man give mulighed for nye bosætningsmuligheder eller boformer, ligesom mange ønsker tinyhouses. Nogle vil ændre på støtte- og tilskudsmuligheder (almennyttige boliger) f.eks. Orø og Omø og f.eks. på Fur handler det om omdannelse af status for fritidsboliger til helårsboliger. I Thorsminde påtænkes opførelse af midlertidige boliger. Flere ønsker omdannelse af nedlagte landbrugsejendomme til flere boliger og nye miljøer, f.eks. i Østdjurs og Sørvad.

Energiforsyning: I Fjelsted-Harndrup arbejdes med forslag om fælles varmforsyning, og formentlig som i andre tilsvarende forslag med termonet som løsning. I Thise vil man sikre anvendelse af overskudsvarme fra Thise Mejeri til fordel for en række fælles institutioner i landsbyen - også her har man i øvrigt fremsendt en række andre forslag, hvor ikke mindst et nyt natursyn indgår som tiltrækningskraft. Venø vil gennem en række tiltag gøre sig CO₂ neutral med flere forskellige delprojekter.

Havn/kystrelaterede projekter: På Drejø handler det om uddybning af en havneindsejling, i Ommel om sikring af en mole og i Mellerup om opførelse af byggeri til fælles faciliteter ned til fjorden. På Årø er et blandt flere af deres projektforslag f.eks. at skabe bedre adgang til kystnære attraktioner.

LOVGIVNINGSMÆSSIGE BARRIERER O.L.

Skemaets krav til udpegning af lovgivningsbestemte barrierer o.l. har bevirket, at det punkt er relativt udførligt besvaret i langt de fleste forslag.

Højdespringerne inden for lovgivningen er:

- Planloven (19 eksempler fordelt på forskellige paragraffer)
- Naturbeskyttelse (8 eksempler fordelt på forskellige love og paragraffer)
- Energirelateret lovgivning (7 eksempler fordelt på forskellige love og paragraffer)
- Bygningslovgivning (5 eksempler fordelt på forskellige paragraffer)
- Lovgivning vedr. almene boliger (3 eksempler)

Anden berørt lovgivning er f.eks. taxilovgivning, kirkerelateret lovgivning, EU-forordning, styrelseslov, udbudslov og lovgivning vedr. fredede bygninger samt diger.

I de fleste af forslagene er flere, forskellige typer lovgivninger oplistet, som hver især kan give eller har givet modstand. Af og til er sammenhængene mellem de påpegede begrænsninger og de konkrete projekter ikke nærmere uddybet.

²⁰ Det er tilfældigt udvalgte.

Nogle få har udpeget selve forvaltningen af lovgivning som en barriere i sig selv, hvilket navnlig adresseres til statslige enheder. Enkelte har desuden peget på det kommunale niveau, hvor der enten ønskes en mulighed for, at kommunen kan få større fleksibilitet i forbindelse med forvaltning af en bestemt lovgivning, eller at lokalsamfundet kan få større indflydelse i forhold til kommunen.

Blandt eksempler på steder og deres oplevelser af lovgivningsmæssige benspænd er (igen tilfældig valgt):

Planloven: For de fleste kaster Planloven lange skygger, når man befinder sig i landzone eller i særdeleshed, hvis man desuden er tæt på kysten, som alle de små øer og nogle af landsbyerne er. Det gælder for mange af de ovennævnte men f.eks. også i Vilsund, hvor man har planer om attraktive boliger og uanset hvor i det påtænkte område er tæt på kysten, ligesom det gør i Billum-Janderup i forbindelse med flere af deres forslag. I Sæd-Ubjerg kommer Planloven f.eks. på tværs i forbindelse med etablering af et nyt boligmiljø med nye faciliteter også til resten af landsbyen på en ledig grund efter fjernelse af en nedbrændt landejendom – men den ligger i landzone.

Lovgivning vedrørende naturbeskyttelse: Den går ofte hånd i hånd med det ovenstående, og det er f.eks. også tydeligt på Fejø og Billum-Janderup, at man er berørt heraf, altså ud over restriktioner i medfør af landzone og kystnærheden.

Energirelateret lovgivning: Der viser sig f.eks. vanskeligheder i forbindelse med at få tilskud til fællesprojekter vedr. vedvarende energi, som flere har rejst, ligesom løsninger med termonet på anden måde er udfordret f.eks. ved ikke at være tilskudsberettiget ifølge VE-lovgivningen

Bygningslovgivning: Omdannelse af landbrugsejendomme til boligformål er mulig iflg. Planloven, men alligevel mødes barrierer, hvilket evt. har med bygningslovgivning at gøre. Andre igen er også stødt ind i bygningslovgivning som en forhindring. Det gælder f.eks. i Gjerrild. På Fur ved man f.eks., at det ikke umiddelbart er muligt at konvertere ældre sommerhuse til helårsbebyggelse pga. ændrede byggetekniske krav i mellemtiden.

Andre lovgivninger: Blandt eksempler er udbudsloven (Østdjurs) og fredningsbestemmelser i forbindelse med dige (Fejø) eller kirke (Billum Janderup). Styrelsesloven er ligeledes nævnt. .

Forvaltningsproblemer: I Borris finder man f.eks., at staten bruger sin vetoret (militærets arealinteresser) for emsigt, og i Ølstrup er det bestemmelserne om, hvad en bestemt støtteordning kan støtte, som man ønsker ændret. Der er enkelte, som giver udtryk for uhensigtsmæssig kommunal forvaltning, nogle eksplicit ønsker sig mere indflydelse, hvor der f.eks. i Billum Janderup er foreslået ændringer i Styrelsesloven.

STRUKTURELLE OG YDERLIGERE KENDETEGN VED FORSLAGENE

Vi har fundet forskellige strukturelle og andre, specielle kendetegn ved forslagene jf. bilag 2.

- Nogle havde fremsendt forslag med fokus på et enkelt emne, men mange andre havde valgt at sende forslag ind, som rummede en flerhed af projekter, der i øvrigt ikke altid virkede forbundne funktionelt set
- Manges forslag henviste til projekter eller planer, man arbejdede med i forvejen
- Mange var affattet i generelle vendinger og uden en uddybet problemstilling²¹
- Næsten alle ansøgere repræsenterede fælles, tværgående foreninger som f.eks. lokalråd og borgerforeninger, hvor enkelte altså var anderledes²². Nogle få var sammenslutninger af flere landsbysamfund
- Enkelte havde ikke fremsendt konkrete, lokale projektforslag men peget på ændringer i lovgivning og/eller forvaltning som målet for deres forslag
- Et par af forslagsstillerne havde ændret på deres emner i forhold til den oprindelige interesselikendegivelse, hvilket især var sket som følge af kendskab til udvælgelsesmetoden, se senere
- Temamøder om energi smittede af, idet samme løsningsforslag gik igen i flere forslag
- I flere tilfælde fremstår beskrivelsen i den endelige tilkendegivelse uddybet i forhold til den oprindelige

” Landzonebestemmelserne er tunge at danse med, og selvom vi har opbakning og stor hjælp fra kommunen til vores projekt midt i landsbyen, så vil det tage meget lang tid, før det planmæssige grundlag giver grønt lys for at komme videre.”

Lars Thomsen, fmd. for Sød-Ubjerg Lokalråd

²¹ Skemaet skulle kunne stå alene og bilag ville ikke blive læst med mindre der var tydelig reference og anledning til det, jf. projektedelsen.

²² Det var også et formkrav, men det havde ikke udelukket at f.eks. erhvervsagtige foreninger i højere grad også kunne have meldt ind. En af dem var i øvrigt et bofællesskab.

FORSLAGSSTILLERNE
ERFARINGER FRA
DELTAGELSEN

Et væsentligt led i vores arbejde har været at få direkte kontakt med så mange forslagsstillere som muligt inden for vores ressourcemæssige muligheder. Det har betydet, at vi har været på besøg hos 14 og gennemført telefoniske interviews med kontaktpersoner for yderligere 12 projekter. Ved mange af besøgene deltog flere fra lokalsamfundet, helt op til syv et sted. Når vi var på besøg varede interviewet, som oftest fik karakter af en samtale, som regel 1 1/2 time, hvor telefonsamtalerne blev noget kortere. I bilag 1 fremgår det, hvem vi hhv. har besøgt og talt med i telefon²³.

Interviewforløbet har strakt sig over perioden 25. oktober-29. november 2022. Den lille tidsmæssige forskydning fra de første til de sidste interviews har indebåret, at nogle havde deltaget i mere og var tættere på aflevering af endelige tilkendegivelser end andre, men grundlæggende var der store sammenfald i besvarelsene på vores spørgsmål.

Da vi havde været raden rundt udformede vi et sammenfattende referat, som alle de involverede har haft lejlighed til at kommentere. Vi fik et par korrigerende kommentarer men ellers positive bemærkninger. I det nedenstående har vi plukket fra det pågældende referat, og der er taget højde for de korrigerende kommentarer.

Alle blev stillet de samme spørgsmål, selvom rækkefølgen kunne variere afhængig af situationen: Hvordan fik I viden om forsøgsmuligheden?

- Hvad handler jeres forslag om i korte vendinger. Har det ændret sig efter indsendelse af interesse-tilkendegivelsen?
- Hvordan vurderer I jeres projekts grad af nyskabelse?
- Hvordan er jeres arbejde med projektet organiseret og arbejdsprocessen?
- Hvordan er jeres deltagelse i og vurdering af de tilbud, der kommer fra projektledelsen?
- Hvordan er jeres samarbejdsrelationer med andre? Trækker I på anden viden?
- Hvordan deltager kommunen?
- Hvad forbinder I med et frilandsby/friø-projekt og en forsøgsordning som frilandsby eller friø mere generelt?

OVERORDNET SET

Alle udtrykte glæde over, at der var blevet taget et initiativ i retning af en kommende forsøgsordning og for at have fået mulighed for at være med i forberedelserne. Fra start blev der udtrykt glæde ved at mødes med og blive inspireret af andre (som det blev muligt i Ryslinge) og mange så gerne, at man kunne fortsætte med at holde kontakt, også selvom man ikke blev blandt de udvalgte.

²³ Blandt de 25 endelige forslagsstillere er der to, som vi ikke havde direkte kontakt med, fordi de fra starten ikke havde givet os deres kontaktoplysninger. Til gengæld har vi modtaget deres endelige tilkendegivelser.

*Første overvejelser.
Foto Hanne Wittorff Tanvig.*

Det blev i flere sammenhænge fremhævet, at arbejdet med forslagene havde haft betydning indadtil, så uanset resultatet af forberedelserne af selve ordningen, havde man fundet det værd at lægge kræfter i arbejdet. Som det dog omtales senere, har mange givet udtryk for frustration over, at man har sat undersøgelsen og dermed deres arbejde i gang uden en klar beslutning om de næste skridt.

Den store interesse for sagen afspejlede sig desuden ved, at vi altid mødte stor velvilje til at medvirke i vores opgave, og at alle deltog med stor interesse og energi. Ofte blev det også i form af hyggelige sammenkomster med lidt mad på bordet. Ikke mindst fortælleglæden om stedet og de lokale aktiviteter var imponerende, hvorfor vi fik meget mere med tilbage, end det vi ellers havde forberedt os på. Til understregning sagde vi ofte til hinanden bagefter, at der var noget mere kød virkeligheden, end det fremgik af interessetilkendegivelsen.

Alle havde oplevet en stor entusiasme, imødekommenhed og inspiration fra projektledelsens side, men det var samtidigt en gennemgående oplevelse, at ikke alt i processen havde været optimalt, være sig tid, kadence eller forskellige delelementer i processen. I et tilfælde blev det eksplicit udtrykt, at processen havde været god, idet den havde inviteret og givet mulighed for at mobilisere og samle sig om et fælles, lokalt initiativ.

HVORDAN FIK I VIDEN OM FORSØGSMULIGHEDEN?

Stort set alle havde fået viden om muligheden for at deltage via Landdistrikternes Fællesråds eller Ø-sammenslutningens netværk og medier. Typisk blev der nævnt nyhedsmails og relationer til de pågældende aktører samt deltagelse i møder og arrangementer organiseret af parterne.

Nogle var blevet kontaktet direkte af aktørerne. I en række tilfælde havde en lokal politiker eller en kommunalt ansat person, f. eks. som landdistriktskoordinator, desuden fungeret som budbringer.

HVAD HANDLER JERES FORSLAG OM I KORTE VENDINGER. HAR DET ÆNDRET SIG EFTER INDSENDELSE AF INTERESSETILKENDEGIVELSEN?

Der var en udpræget tilbøjelighed til at tale om udfordringer, og hvad man var i gang med i det lokale arbejde i forvejen²⁴. Når vi spurgte til, hvad det konkrete projekt i forbindelse med forsøgsordningen skulle gå ud på, pegede man derefter på noget med lovgivning og forvaltning som det primære. For de fleste var det altså ikke selve projektet, der først kom på netop, når vi spurgte.

Især var et svar på formålet med at deltage, at man så en mulighed for at kunne påkalde sig en større opmærksomhed og politisk prioritering ved at opnå prædikatet 'frilandsby' eller 'friø'.

De faktiske forslag til projekter var tit flere enkeltprojekter på én gang, men der var også nogle, som havde et enkelt projektemne i fokus. Som regel var de identiske med det, der var planer om eller i gang allerede. Man præsenterede projektforslagene i brede vendinger²⁵, om end nogle affattede sig mere præcist.

Blandt de første i interviewrunden pegede nogle på konkret lovgivning og erfaringer med barrierer, men andre gav udtryk for, at man ikke var helt klar over, hvilke love osv., og at man heller ikke var så langt i det hele taget. Senere i interviewforløbet var det blevet almindeligt for de adspurgte at anmode kommunen om hjælp til at udpege relevante, lovgivningsmæssige barrierer, jf. tidligere afsnit.

Ligesom skalaen viste sig at være forskellig – mange eller et enkelt emne – var emnekredsene det ligeledes. Dog var en gennemgående tråd, at man ønskede at sikre fortsat udvikling gennem bosætning eller fastholdelse og fortsat tiltrækning af nye borgere, som man især forbandt med fysiske tiltag så som boliger og infrastruktur, jf. tidligere opstilling^{26,27}

Nogle var blevet inspireret af indslag i processen og ville ændre noget i forhold til den oprindelige tilkendegivelse. Alligevel nævnte de fleste, at de 'blot' ville genfremsende det oprindelige med de tilføjelser, der fulgte af det skema, som skulle udfyldes ved den endelige interessetilkendegivelse.

24 Enkelte havde fremsendt forslag, som var helt nytænkte i anledningen af en evt. forsøgsordning som frilandsby/friø. Et par af dem er trukket tilbage sidenhen og indgår ikke yderligere her.

25 Det indtryk blev understøttet af, at det også var tilfældet i det skriftlige materiale.

26 Blandt de frafaldne var der to forslag om sikring af velfærdsydelse på nye måder.

27 Feltet er især præget af mænd. I en ældre undersøgelse af kønsfordeling i landdistriktsudvikling og -politik fandt man tilsvarende, at det overvejende var mænd, som tegnede ansigtet udadtil i forbindelse med landsbyarbejdet – og at de var fokuseret på fysiske tiltag – mens kvinderne som regel tog sig af de mere bløde og sociale dimensioner i det lokale udviklingsarbejde. Se Ligestilling i dansk landdistriktspolitik er ikke lige meget. Busck, Anne Gravsholt; Jensen, M.V.; Svendsen, G.L.H.; Tanvig, Hanne Wittorff. CFUL, Esbjerg, 2004. 141 p.

Omtrent alle interviewede meddelte spontant, at det havde påvirket dem, at spørgsmålet om snærende lovgivning eller regelsæt var blevet gjort så eksplicit i det seneste skema og tilsyneladende var blevet det vigtigste, når det var placeret som det første spørgsmål. Tilsvarende var den store betydning af den kommunale deltagelse gået op for folk, da det nu også nøje skulle beskrives. Flere var til gengæld usikre på, hvordan et ligeledes nyt punkt om finansiering skulle kunne besvares. Nogle ville undlade det, fordi man ikke fandt det muligt at finde svar på det foreliggende grundlag.

Ved de seneste interviews, hvor udvælgelsesmetoden med anvendelse af der pågældende scoreboard var kommet til kendskab, hørte vi desuden om, at nogle havde valgt at lukke øjnene for det for ikke at blive forstyrret i processen. Andre var spørgende til, hvordan sammenhængen var til det skema, som de skulle udfylde, og om der nu ikke indgik nye kriterier. I et enkelt tilfælde meddeltes, at med kendskab til udvælgelsesmetoden ville sende et helt andet forslag frem end det oprindelige.

HVORDAN VURDERER I JERES PROJEKTS GRAD AF NYSKABELSE?

Alle syntes, at deres projektforslag var nyskabende, hvilket næppe kunne undre, når det blev vurderet på det lokale plan. De handlede jo om sikring af lokalsamfundets fortsatte udviklingsmuligheder. Det var kun nærværende for et par af deltagerne at se nyhedsværdi på en skala, hvor det kunne være nyt for alle og dermed eksemplarisk²⁸.

HVORDAN ER JERES ARBEJDE MED PROJEKTET ORGANISERET OG ARBEJDSPROCESSEN?

Det var typisk et enkelt eller få medlemmer fra bestyrelsen af den ansøgende forening eller tilsvarende, der havde stået for det skriftlige og deltaget i webinarer og møder. Vi mødte desuden eksempler på, at besvarelser af nogle af skemaets punkter og udformningen af materialer i det hele taget var sket i samarbejde med eksterne kræfter, f.eks. kommunalt ansatte.

Nogle steder har der været afholdt op til flere borgermøder i forbindelse med at udarbejde et forslag. Andre steder har der ikke været tale om bred inddragelse ud fra det argument, at det var for ukonkret for folk, og at de var trætte af borgermøder dér.

HVORDAN ER JERES DELTAGELSE I OG VURDERING AF VIDEN OG DE TILBUD, DER ER KOMMET FRA PROJEKTLEDELSEN?

Langt de fleste var repræsenteret på kickoff-mødet i Ryslinge og mange havde deltaget i et eller flere af de efterfølgende temamøder, især dog dem om energiløsninger. Om ikke alle, så langt de fleste, havde været i nærmere kontakt med projektledelsen ved en eller flere lejligheder vedrørende forståelse af det hele, skemaer og sparring på projektforslag. Et gennemgående spørgsmål har forresten været, om det var en fordel at sende flere projektforslag ind eller alene et, og svaret har ikke altid været helt tydeligt. Der har også været spørgsmål om betydningen af geografisk nærhed til andre

²⁸ Det med nyhedsværdi blev heller ikke præciseret i diverse oplæg i processen – det blev til 'lokale udviklingsmuligheder'.

*Samlingssted.
Foto Hanne Wittorff Tanvig.*

forslagsstillere, hvor det tidligere havde forlydt, at der ville blive taget geografiske hensyn ved senere udvælgelse^{29, 30}.

Som førnævnt var deltagernes vurderinger af arrangementerne og sparring med projektledelsen samlet set, at det havde været inspirerende at deltage, at der var en god stemning, og at der havde været stor imødekommenhed og hjælpsomhed fra projektledelsens side. Mange havde desuden været glade for at møde andre deltagere i Ryslinge og på webinarer. Til gengæld gav mange også udtryk for at have manglet anvendelig, konkret viden til fordel for deres eget arbejde hver især.

Projektledelsen havde tilbudt at tiltrække ekstern eksperthjælp til de enkelte projekter efter behov, men vi fik indtryk af, at ingen selv havde benyttet sig heraf. Inddragelse af eksperter via projektledelsen var sket i forbindelse med indlæg på de fælles webinarer, hvor et blev omtalt som særligt succesfuldt og anvendeligt pga. indlægsholderen. Enkelte af deltagerne havde til gengæld opsøgt viden i egne netværk.

²⁹ I et par tilfælde har man slået sig sammen, hvilket måske har den forklaring.

³⁰ Der var også spørgsmål til antal udvalgte øer, hvor det fra start forlød, at der kunne blive tale om en og siden hørte vi, at det ikke nødvendigvis ville blive sådan.

Her skal der ske en masse. Foto Hanne Wittorff Tanvig, bearbejdet.

Som tilføjelser til de ovennævnte frustrationer over det skema, som har skullet udfyldes, nævnte mange, at skemaet kunne narre. Umiddelbart virkede det nemt og lagde op til, at man ikke skulle skrive ret meget, men når det kom til stykket, gav det udfordringer, hvis man ville udfylde det fyldestgørende. Der manglede konkrete anvisninger, og man havde fået at vide, at det skulle kunne stå alene og fremsendelse af bilag ikke var tilstrækkelig.

Selvom skemaerne virkede enkle, hørte vi også bemærkninger om, at de og processen i det hele taget virkede som om, det var beregnet på bureaukrati. Flere steder nævnte man, at man nærmest skulle være advokat for at kende og kunne udfylde det med lovgivningen, og at det ikke kunne være et lokalsamfunds opgave at kende de love m.v.

Nogle forholdt sig forholdsvis kritiske over for det samlede forløb og de enkelte elementer. Der blev bl.a. givet udtryk for, at folk generelt ikke havde den fornødne tålmodighed og kunne tilpasse sig et centralt tilrettelagt forløb så længe i det hele taget. Det blev desuden fremhævet flere steder, at man havde troet, at formålet med det hele ville blive klarere i løbet af processen. Nogle havde desuden en oplevelse af, at processen heller ikke havde været afstemt efter, at de enkelte steder har forskellige vilkår og behov.

Et par steder blev der desuden peget på, at man havde anvendt EU-jargon f.eks. med vendinger som 'prækvalificering' og 'scoreboard', men at tilrettelæggelsen her var en helt anden. Det fremgik alene ved, at alle var blevet 'prækvalificeret', og at de pågældende skemaer og krav ikke matchede EU's standarder.

Endelig skal vi gengive, at der faldt adskillige kritiske bemærkninger om, at man havde lagt alt dette til rette til trods for usikkerhed om de næste trin, og om hvorvidt der ville blive truffet beslutning om igangsættelse af en forsøgsordning.

HVORDAN ER JERES SAMARBEJDSRELATIONER MED ANDRE?

Ved Ryslinge-mødet blev deltagerne ansporet til at samarbejde på tværs og at danne netværk med henblik på at få inspiration og udveksle viden. Herom fik vi det indtryk, at det har fundet sted men i begrænset omfang, når det ellers ikke har været arrangeret som f.eks. webinarerne.

Nogle forklarede det manglende samarbejde med, at man ville holde kortene tæt til kroppen, og andre at der ikke havde haft tid og ressourcer til det. Når det havde fundet sted, fortalte man, at det var i forlængelse af webinarer, hvor man havde erfaret identiske udfordringer.

HVORDAN SAMARBEJDES MED OG DELTAGER KOMMUNEN?

Samarbejdet med de pågældende kommuner var til gengæld øget, hvor det som bekendt også var et formkrav³¹, at kommunen kunne slutte op om og støtte forslaget. Ikke alle steder havde det været helt sådan forinden, og i flere tilfælde var der blevet tale om en markant øget opmærksomhed og bistand fra kommunens side.

HVAD FORBINDER I MED ET FRILANDSBY/FRIØ-PROJEKT MERE GENERELT OG FORMÅLET MED EN FORSØGSORDNING SOM FRILANDSBY ELLER FRIØ I DET HELE TAGET?

Spørgsmålet var svært for de fleste, for man havde faktisk ikke tænkt nøjere over det, kun at det forekom at være attraktivt at kunne kalde sig 'frilandsby' eller 'friø' som tidligere anført, og at man fandt for mange uhensigtsmæssige love og regler.

Man spurgte os i stedet, og vi kunne kun svare, at det jo var blevet lagt ud til forslagsstillerne og dermed dem selv. Selv kunne vi dog se to perspektiver for en ordning: 1. demonstration af helt nye veje til udvikling – give landsbyer eller småøer frie rammer (a la Fristaden) eller 2. justering af uhensigtsmæssig lovgivning. Interessant nok fængede det første perspektiv, mens deltagerne selv konstaterede, at det var det andet, som var blevet deres pejlemærke.

Vi spurgte også om, hvorvidt projektforslagene kunne gennemføres og barrierer fjernes, uden at der skulle igangsættes en egentlig national forsøgsordning. Man havde ikke tænkt på den måde, viste det sig, og svaret var generelt set som ovenfor.

SKEMAERNE OG UDVÆLGELSESMETODE

Det har stor betydning, hvordan skemaer og kommunikation om samme er udformet, når man skal fremstille en ansøgning eller som her en interesselikendegivelse.

Ved kickoff-mødet i Ryslinge, hvor man havde stiftet bekendtskab med skemaerne til de indledende interesselikendegivelser, blev der efterspurgt et klarere grundlag og kriterier for udvælgelse af de projektforslag, som kunne gå videre til behandling på Christiansborg. Det førte senere til en revision af og tilføjelser til skemaet for interesselikendegivelse. Kort før deadline for fremsendelse af endelige interesselikendegivelser blev også den metode præsenteret, som projektledelsen ville anvende ved analyse (udvælgelse) af de endelige interesselikendegivelser.

Her skal vi se nærmere på sammenhænge mellem skemaerne og udvælgelsesmetoden, der kan give fingerpeg om den retning, som projektledelsen afstikker for en mulig, kommende forsøgsordning.

SAMMENHÆNG MELLEM SKEMAER FOR HHV. DE INDLEDENDE OG DE ENDELIGE INTERESSELIKENDEGIVELSER

Princippet om 'bottom up', og at forslagsstillere havde frie hænder til at komme med forslag, har på flere måder præget især skemaet for den indledende interesselikendegivelse. Der var f.eks. ikke stillet mange krav til specifikke oplysninger især om de konkrete projektforslag, hvilket havde givet anledning til mange overvejelser og især for dem, der havde forslag om flere delprojekter. Under flere møder blev der f.eks. stillet spørgsmål om, hvorvidt det var en fordel eller ej med flere end et konkrete projektemne. Skemaet lagde op til en kortfattet redegørelse og syntes beregnet på et projekt, men fremhævede eksempler f.eks. på kickoff-mødet i Ryslinge rummede flere projekter det samme sted, og svar på spørgsmålet virkede ikke entydige.

Det opfølgende skema lignede men var samtidigt tilført nogle flere punkter til eksakt besvarelse:

- Udpegning af begrænsende lovgivning og regelsæt
- Finansieringsbehov
- Oplysninger om foreningen eller lokalrådet
- Kommunens deltagelse

Hvad der havde slået mange af deltagerne var, at det lovgivningsmæssige tilsyneladende havde fået større prioritet end deres motivation for og selve projektforslagets indhold, jf. tidligere.

Tabel 2. De pågældende skemaers indhold*

	INDLEDENDE INTERESSETILKENDEGIVELSE	ENDELIG INTERESSETILKENDEGIVELSE
1	Navn på landsbyen/småøen: Antal indbyggere: (Er der tale om klyngelandsbyer/-småøer må den største landsby/småø i klyngen maksimalt have 1.500 indbyggere)	Navn på landsbyen/småøen: Antal indbyggere (Er der tale om klyngelandsbyer/-småøer må den største landsby/småø i klyngen maksimalt have 1.500 indbyggere)
2	Kontaktperson(er) Navn Telefon E-mail	Kontaktperson(er) Navn Telefon E-mail
3	Motivation for og beskrivelse af projektet, som ønskes omfattet af forsøgsordningen med frilandsbyer. Beskriv det initiativ/projekt, der ønskes gennemført Beskriv de udfordringer, der opleves, samt konsekvenser heraf Beskriv evt. hvilke initiativer, der er gået forud	Begrænsende regler og lovgivning, som landsbyen eller øen ønsker fritagelse fra. Henvisning til lovparagraf, bekendtgørelse, statslig eller kommunal myndigheds afgørelse (i henhold til gældende lov/regelsæt) (Nyt)
4	Oplysninger om foreningen eller lokalrådet. Navn Formål (repræsentation for landsbyen eller småøen) Vedtægter (evt. som bilag)	Motivation for og beskrivelse af forsøgsprojektet, som ønskes omfattet af forsøgsordningen med frilandsbyer. Beskriv det initiativ/projekt, der ønskes gennemført som frilandsby/ø Beskriv de udfordringer, der opleves, samt konsekvenser heraf
5	Foreningens eller lokalrådets forudsætninger for at gennemføre projektet Her skal I beskrive, hvilken kapacitet foreningen/ lokalrådet besidder i forhold til at kunne gennemføre projektet (fx faglige kompetencer, erfaringer med mere)	Finansieringsbehov for at projektideer kan realiseres Her skal I estimere og give et bud på det samlede finansieringsbehov – og hvordan finansieringen forventes tilvejebragt (statslig, kommunal, via fonde, egenfinansiering). (Nyt)
6	Beskrivelse af alle eventuelle vedlagte bilag	Oplysninger om foreningen eller lokalrådet. Navn Formål (fx repræsentation for landsbyen eller småøen) Vedtægter (evt. som bilag) (Delvist nyt)
7		Foreningens eller lokalrådets forudsætninger for at gennemføre projektet Her skal I beskrive, hvilken kapacitet foreningen/ lokalrådet besidder i forhold til at kunne gennemføre projektet (fx faglige kompetencer, erfaringer med mere)
8		Kommunens tilsagn og involvering Kommunens kontaktperson: Navn, telefon, email Tilsagn: Angivelse af den vedlagte dokumentation (fx referat fra udvalgsmøde, email fra myndighedsperson eller andet) (Nyt)
9		Beskrivelse af alle vedlagte bilag

* Man havde relativt frie hænder til at udfylde flere af punkterne, idet der ikke forelå en egentlig vejledning.

” Det var lidt underligt at skulle lede efter konkrete lovgivningsmæssige barrierer, før vi var fuldt afklarede på, hvordan projektet skulle være. Det kunne jo blive mange, meget forskellige og først dukke op senere.”

Elisabeth Tejlmund, medl. af arbejdsgruppen bag Fjelsted Harndrups forslag

DE ENDELIGE INTERESSETILKENDEGIVELSER OG UDVÆLGELSESMETODEN

Udvælgelsen af de ti skulle ske ved hjælp af et scoreboard, som er en almindeligt anvendt metode i forbindelse med udvælgelse af ansøgninger til projektmidler f.eks. fra EU fonde³².

I denne sammenhæng er der udpeget 6 kriterier og opfyldelsen af hvert kriterium skal måles på en skala fra 0-5. Indbyrdes kan kriterierne tildeles forskellige vægte, hvor to af dem har fået dobbelt så stor betydning som de øvrige. De to særligt vægtede kriterier er mærket med fed skrift.

I forbindelse med fremsendelsen af information om metoden med scoreboardet til deltagerne blev det desuden oplyst, at der ville blive taget geografiske hensyn ved den endelige udvælgelse.

Det må antages, at anvendelse af kriterierne i scoreboardet skal basere sig på de oplysninger, som er fremgået af skemaet for de endelige interesselikendegivelser. I bilag 3 har vi sammenholdt scoreboardet med skemaet for den endelige interesselikendegivelse. Man vil bemærke, at scoreboardet emnemæssigt ikke fuldt ud matcher med de punkter og oplysninger, man skulle udfylde og afgive i skemaet for endelig interesselikendegivelse. Scoreboardet kom dog til kendskab inden afleveringsfrist for tilkendegivelserne, hvilket måske skulle ses som en mulighed for at foretage tilpasninger og tilføjelser. Til gengæld var der fortsat ikke udsendt information om, hvad der nøjagtigt skulle forelægges af viden og data. F.eks. var der heller ikke krav om en tids- og arbejdsplan og dermed mulighed for at sidestille horisonter for forslagene.

32 Der til gengæld har entydige formål og med store kravspecifikationer til ansøgninger.

Tabel 3. Scoreboardet

KRITERIER	BESKRIVELSE	POINT	VÆGT
1. Barrierer – graden af begrænsning	Begrænsende lovgivning, bekendtgørelse, regelsæt - og/eller begrænsende afgørelse fra statslig eller kommunal myndighed, som landsbyen eller øen ønsker fritagelse fra.	• 0 point = ingen barrierer • 1 point = meget lidt begrænsning (typisk af administrativ karakter) • 2 point = mindre grad af begrænsning (typisk af administrativ karakter) • 3 point = middel grad (typisk af lovmæssig karakter) • 4 point = høj grad (af lovmæssig karakter) • 5 point = ekstraordinær høj grad (af lovmæssig karakter)	25%
2. Effekten af udviklingsforsøg	Den forventede effekt af landsbyens/øens udviklings-forsøg og løsninger	• 0 point = ikke stede • 1 point = lille effekt • 2 point = mindre effekt • 3 point = middel effekt • 4 point = stor effekt • 5 point = ekstraordinær stor effekt	12,5%
3. Graden af samarbejde	Samarbejde som det enkelte forsøgsprojekt har etableret med omverdenen, fx med kommunen, andre landsbyer, faglige eksperter, lokale virksomheder, fonde eller lignende. Jo mere samarbejde, des flere point.	• 0 point = ikke stede • 1 point = meget lidt • 2 point = mindre grad • 3 point = middel grad • 4 point = høj grad • 5 point = ekstraordinær høj grad	12,5%
4. Udbredelses-grad	Mulighed for overførelse af forsøgsresultaterne til andre steder i landet.	• 0 point = ikke stede • 1 point = meget lidt • 2 point = mindre grad • 3 point = middel grad • 4 point = høj grad • 5 point = ekstraordinær høj grad	25%
5. Ressourcer	Ressourcer som foreningen/lokalrådet har i forhold til at kunne gennemføre projektet, fx finansiering, ildsjæle og faglige kompetencer	• 0 point = ikke stede • 1 point = meget lidt • 2 point = mindre grad • 3 point = middel grad • 4 point = høj grad • 5 point = ekstraordinær høj grad	12,5%
6. Organisering og Planlægning	Organisering, planlægning og modning af projektet som foreningen/lokalrådet har gennemført fx udviklingsplaner, projektorganisering, inddragelse af lokalsamfundet.	• 0 point = ikke stede • 1 point = meget lidt • 2 point = mindre grad • 3 point = middel grad • 4 point = høj grad • 5 point = ekstraordinær høj grad	12,5%

Der blev desuden tale om emner, der i forhold til den endelige interessetilkendegivelse var nye, nemlig 'effekten af udviklingsforsøg', 'graden af samarbejde' og 'udbredelsesgrad'. Sammen med 'udpegede barrierer i lovgivning' blev 'udbredelsesgrad' desuden tildelt særlig vægt.

Fortsat fremgik der ikke et vurderingskriterie, som handlede om selve projektforslagenes nærmere indhold og f.eks. om hvordan lokale problemstillinger var beskrevet og deres relevans. Ikke desto mindre må de afvejninger skulle indgå ved anvendelse af flere af de nye kriterier.

Også de nye kriterier må under alle omstændigheder blive vanskelige at måle ud fra de indkomne tilkendegivelser, idet der næppe foreligger målbare og sammenlignelige data om mange af dem i tilkendegivelserne. Det vil desuden kræve en videre bearbejdning, såfremt de skal kunne måles i det hele taget. Hvordan skal 'effekt af udviklingsforsøg' f.eks. opgøres, og er det i øvrigt alene en lokal effekt? Hvis effekten skal måles på det generelle plan, hvordan hænger det så i øvrigt sammen med udbredelsesgrad? Kriteriet 'ressourcer' må ligeledes give anledning til videre fortolkning, for det indeholder flere, usammenlignelige typer ressourcer, der hver især kan have særlig betydning.

'Udbredelsesgrad' vil ikke alene kunne afgøres på baggrund af selve besvarelserne men f.eks. forudsætte kendskab til relevans og vilkår i landsbyer og på småøer overalt. Det samme må være tilfældet, såfremt den højeste vægt i alle kriterierne skal i brug, nemlig når noget er 'ekstraordinært'. Vurderingerne må således skulle bero på anden viden end den, som kan udspringe af de fremsendte interessetilkendegivelser.

Endelig kan man spørge til, hvorledes et hensyn til geografisk fordeling skal tages. Vil det f.eks. kunne fortrænge forslag, der indholdsmæssigt har større vingeang?

Ved et senere møde stillede flere deltagere sig kritiske over for tilgangen i skemaerne og udvælgelsesmetoden, jf. Efterskriftet. Det førte projektlederen, som deltog som observatør på mødet, til at give udtryk for, at man ikke skulle lægge for megen vægt på scoreboardet, for dem der skal forestå udvælgelsen³³ 'vil også se på projekternes indhold og bruge deres sunde fornuft'.

³³ Som tidligere nævnt er det projektledelsen selv, der står for udvælgelsen.

Den samlede analyse bygger på den viden og de erfaringer, vi har opnået ved at følge processen, læse de fremsendte forslag og interviews med og besøg hos omtrent alle deltagerne.

INTERESSEN FOR EN EVT. FRILANDSBYORDNING OG DELTAGELSEN I UNDERSØGELSEN

Man skulle som udgangspunkt undersøge interessen for en evt. forsøgsordning. Derfor kan man diskutere interessens omfang, hvis den skal opgøres som antallet af interessetilkendegivelser - først de 39 og siden de 25. Landdistrikternes Fællesråd har fundet, at interessen var stor³⁴, men umiddelbart forekommer det antal måske ikke at være stort, hvis det sammenholdes med forekomsten af de mange aktive loksamfund rundt om, især når det gælder landsbyerne. Der viste sig et forholdsvis større antal interessenter fra småøernes side.

Da deltagerne i overvejende grad blev rekrutteret via de netværk, som udgik fra Landdistrikternes Fællesråd og Sammenslutningen af Danske Småøer, var det ikke sært, at de fleste deltagere også havde fået kendskab til muligheden for at deltage herfra. Det blev til mange jyske landsbysamfund og mange småøer relativt set³⁵.

Hvis formålet med forundersøgelsen har været at afdække lovgivninger o.l., der kunne blive genstandsfelter i en forsøgsordning, har man fået et relativt begrænset grundlag for det (25 besvarelser). En sådan undersøgelse kunne i øvrigt være blevet grebet anderledes an og f.eks. ikke have forudsat en projektudviklingsproces. Aftalegrundlaget var da også formuleret, så der blev tale om en blanding af en afdækkende undersøgelse af oplevede lovgivningsmæssige barrierer i sammenhæng med projektforslag iblandet aktiviteter med karakter af projektudvikling, og måske har den blanding også haft betydning for deltagelsen³⁶.

Vi oplevede, at mange af deltagerne ikke havde gjort sig nærmere overvejelser om en forsøgsordnings specifikke formål. Deres deltagelse beroede på ønsker om at få status som 'frilandsby' eller 'friø', fordi den ville give dem større opmærksomhed og imødekommenhed udefra. Nogle fremførte desuden, at uden en lempeligere lovgivning og forvaltning ville udvikling ophøre.

Efter vores vurdering kan deltagelsen i undersøgelsen og de indkomne interessetilkendegivelser alene give et fingerpeg om interessen for en evt. forsøgsordning, og besvarelserne peger i mange retninger, hvad angår konkrete projekter og barrierer. Fremgangsmåden har lagt op til det, og det er ikke blevet mindre interessant, hvilke forslag der udvælges efter kendskabet til udvælgelsesmetode.

34 <https://www.landdistrikterne.dk/pressemeddelelser/overvaeldende-interesse-for-at-blive-frilandsby-og-oe/>

35 På kickoff-mødet i Ryslinge blev der spurgt: "Hvorfor kom der ikke flere med af dem, som er kendt for at være særligt langt fremme i skoene"? Vi ved ikke, om de ikke havde kendskab til initiativet, om de ikke kunne forholde sig til oplægget, ikke var interesserede eller ikke havde tid.

36 Det design kan være en følge af et hensyn til det oprindelige forslag til en forsøgsordning, som især handlede om udvikling og demonstration af grænsebrydende projekter.

*Fælles forsyning.
Foto Hanne Wittorff Tanvig.*

PERSPEKTIVERNE FOR EN EVT. FORSØGSORDNING

Vi havde indledningsvist opstillet to mulige perspektiver for en evt. forsøgsordning for at kunne analysere i hvilken retning de lokale forslag peger – det ene var ud fra den oprindelige ide og det andet det, som er blevet italesat med tiltagende styrke i processen. De to hænger sammen, men hvor man lægger vægten fra start fører ikke uden videre til de samme tiltag og resultater³⁷.

1. Udvikling og demonstration af nye veje til udvikling, hvor aktører på afgrænsede territorier tildeles frie rammer for at nå dertil? – 'Frihed til'?
2. Fjernelse af blokerende regelsæt eller administrativ praksis, der er fundet uhensigtsmæssig? – 'Frihed fra'?

³⁷ I processen er de to forskellige perspektiver ikke blevet præsenteret, men de to forskellige vinkler blev dog nævnt af en oprindelig initiativtager på kickoff-mødet i Ryslinge. Flere tilhørere bemærkede, at det var tankevækkende og nyt for dem.

Signalføringen pegede især på den sidste og helt tydeligt i forbindelse med skemaet for den endelige interessetilkendegivelse. Men responsens karakter peger ikke udelukkende i den retning, f.eks. er der en række forslag der går i bredden og handler om et 'helt' områdes udvikling, og mange startede med det første perspektiv men rettede ind efter det sidste for at stå stærkere i forbindelse med udvælgelsesrunden. Se Efterskriftet.

Som vi har beskrevet tidligere førte kvalificeringsfasen generelt set ikke til egentlige ændringer i projektforslagenes indhold og karakter, og mange af de interviewede nævnte, at de var inspireret og holdt fast men af forskellige årsager ikke havde fået tilført meget mere til deres egne projektforslag ved at have deltaget i det arrangerede, når bortses fra eksempler med energiløsninger. De havde dog ofte fået hjælp til det med lovgivningen af kommunen.

”

Vi løber konstant panden imod en mur af love og bestemmelser, som er dræbende for øboernes initiativer. Får vi ikke huller i muren, så går det hele i stå her og folk flytter væk.”

Jan Bendix, Venø

I løbet af processen blev perspektiv 2 fortsat markeret i forbindelse med formkrav. En enkelt af 'de vildere' valgte tilmed at fremstille et andet forslag end det oprindeligt påtænkte under indtrykket af formkravene. Ydermere vi fik det indtryk, at nogle af dem som trådte fra undervejs, havde perspektiv 1 i sig, men oplevede, at den fornødne lokale og kommunale opbakning var til stede og uden klare, centrale formulerede ønsker og støtte, virkede det omsonst at gå videre.

ANDRE FORHOLD

Selvom det lovgivningsmæssige og forvaltningspraksis har fået en klarere adresse i løbet af processen og de endelige interessetilkendegivelser handler om perspektiv 2, henstår der alligevel en række uafklarede forhold.

De pågældende skemaer og diverse oplæg til deltagerne var udformet, så man relativt frit kunne melde ind. De indkomne forslag er derfor også stærkt varierende i deres karakter, jf. tidligere. Men de bærer også præg af, at man har haft forskellige forudsætninger for og erfaringer med at formulere sig i sådanne sammenhænge og i forbindelse med udfyldelse af de pågældende skemaer. I forbindelse med interviewene og især ved at besøge mange af deltagerne, fandt vi netop eksempler på, at det som kom på papir (interessetilkendegivelsen) gav et utilstrækkeligt billede af deres mundtligt

formulerede tanker og planer, der som regel rummede større visioner og noget mere substantielt. Udvælgelse af forslagene skal således ske mellem temmeligt usammenlignelige tilkendegivelser, både i indhold, form og præsentation.

Scoreboardet virker umiddelbart, som om det er et objektive instrument, f.eks. ved at kvantificere mange forskellige forhold, så det umiddelbart gøres muligt at foretage sammenligning og vægtning. Det ændrer dog ikke på, at selve kildematerialet – det som skal vurderes – forudsætter en subjektiv fortolkning af bedømmerne.

Hvad der dog i sidste ende skal give udslag for valg af forsøg synes fortsat at stå som et såkaldt godt spørgsmål også selvom perspektiv 2 er det fremherskende. For hvilket/hvilke regelsæt med tilhørende forvaltning skal der gøres forsøg med, når der er peget på så mange forskellige? Er det bestemt af barrierens karakter og udbredelse eller de konkrete projektforslag?

Vil det blive en vej til ny udvikling i landdistrikterne?

Vi har valgt at lægge et udkast til denne rapport frem for dem, som vi har fulgt og interviewet for at få vished for, at vi havde fortolket deres input korrekt, og at vores analyse ikke ramte helt ved siden af folks erfaringer og oplevelser. I særdeleshed var det for at en større vished om, at opfattelsen af formålet med en forsøgsordning har stået uklart, og at de i deres eget arbejde har svinget mellem de to perspektiver. Drøftelserne fandt sted på et online-møde, hvor de inviterede, tilmeldte forinden havde fået tilsendt udkastet til rapport.

I mødet deltog op til 35 personer³⁸ og omtrent alle de 25 forslagsstillere var alle repræsenteret. Desuden deltog enkelte, som havde været med fra starten i processen, men som af forskellige årsager valgte at træde ud undervejs.

PROGRAMMET

16:30-16:45

Introduktion til udkastet til rapport, ved Lise og Hanne.

16:45-17:10

Har vi ramt inden for skiven? Hvad kan fremhæves som godt i rapporten, hvad kan gøres bedre?

Debat med indledende kommentarer fra tilfældigt udvalgte deltagere: Finn Iversen, Fejø, Elisabeth Tejlmant, Fjedsted-Harndrup, Morten Pipper, Ljøslev-Ørding og Søren Vester, Thise.

17:10-17:50

Drøftelser i tre grupper: Hvad skal formålet med en forsøgsordning med frilandsbyer/friøer være? Hvad skal en frilandsby/friø være og kunne? De to fremlagte perspektiver i rapporten - hvilket arbejdede I med og hvorfor det?

Tilfældigt valgte gruppeledere var: Kim Tobiasen, Billum, Dorthe Winther, Orø og Dorte Ellebæk, Vilsundby

17:50-18:15

Respons fra grupper og debat

18:15- 18:30

Forslag til færdiggørelse og brug af rapporten, ved Hanne
Afrunding. Tak for i dag.

³⁸ Nogle måtte forlade mødet i den allersidste del for at deltage i andre møder.

DE TO PERSPEKTIVER

1. Demonstration af nye veje til lokal udvikling som mål – **frihed til**
2. Ændringer i regelsæt/forvaltning som mål – **frihed fra**

HOVEDBUDSKABER FRA ONLINEMØDET

Nedenfor har vi gengivet hovedbudskaber i indlæg og debatter på mødet.

- Det er godt at processen er dokumenteret
- Nogle fandt at der altid kun havde været det ene perspektiv, og at det er blevet mere markeret med tiden. Enkelte gav udtryk for at det var os, der holdt fast i muligheden af to perspektiver
- Vægten i forslagene er lagt på perspektiv to, enten fordi det i det hele taget er nødvendigt at fjerne restriktioner, hvis der skal ske mere udvikling, eller fordi det alene er det, som er lagt op til i skemaer og vurderingsmetode
- Nogle var startet med det første perspektiv men havde rettet til for at kunne blive udvalgt
- Nogle gav udtryk for, at formålet med en forsøgsordning må være at demonstrere effekter ved at ophæve kendt, snærende lovgivning
- Flere steder finder man, at et opgør med grundlæggende restriktioner må gå foran, for alle udviklingstiltag bremses af dem
- Det blev nævnt, at man var ligeglad med, om deres projekt var innovativt, der skulle bare ske udvikling
- Der har været for kort tid til at gøre andet end at fremsende det, man havde tænkt sig i forvejen. Hvis det skulle have imødekommet perspektiv 1, skulle der have været mere tid og brugt en anden fremgangsmåde
- Nogle anførte, at der har været lagt for megen vægt på snærende lovgivning, hvor det ofte i stedet er civilsamfundets rolle i samspil med forvaltningspraksis, der i ligeså høj grad sætter begrænsninger
- Nogle nævnte at de hellere ville have mere/en bedre dialog med politikerne, end at de ville have frihed fra en regel
- Nogle nævnte, at de håbede at de udvalgte får mulighed for at videreudvikle deres projekt og kunne trække udvikling i civilsamfundet mere ind
- Flere fandt at der er for meget embedsmands-tilgang i udvælgelsesmetoden
- En udtrykte: 'Formålet er, at 10 skal have få status som frilandsby eller friø til at demonstrere udvikling'

- En anden sagde: 'Det er vel så enkelt, som at forsøgsordningen skal bruges til at åbne op for mulighed for vækst'
- Af et par omgange kom det også frem, at politikernes valg af forslag vil vise formålet med det hele
- Projektlederen, der deltog som observatør på mødet, fandt anledning til at tilføje, at man ikke skulle lægge for meget i scoreboardets kriterier, for ved udvælgelse af kandidater vil der også blive set på projekternes indhold og 'vi vil bruge vores sunde fornuft'³⁹.

KONKLUSIONER

Onlinemødet gav ikke tydeligere bud på, hvad en evt. forsøgsordning skulle have som formål, end det som står i rapporten. Hvad der nærmere skal gøre sig gældende i forbindelse med valget af de enkelte forsøg blev heller ikke tydeliggjort⁴⁰.

En overvejende indstilling på mødet kan samles til: at den skal medvirke til at give større frihed og bane vej for mere udvikling ved at fjerne sten på vejen og påvise effekterne heraf.

Samlet set synes vi, at det var et udbytterigt onlinemøde, som dog ikke førte til en meget større afklaring end den, vi har givet udtryk for i udkastet til rapport. Onlinemødet har således ikke givet os grund til at foretage væsentlige ændringer i udkastet til rapport. Dog har flere udsagn på mødet givet os anledning til at foretage enkelte tilføjelser eller fremhævelser i den endelige rapport (hvilket har fundet sted i det foregående):

- at det visse steder kan forekomme umuligt at gennemføre nye tiltag overhovedet som følge af grundlæggende restriktioner, hvorfor det ikke giver mening at arbejde ud fra perspektiv 1, før der gøres op med de alvorlige restriktioner
- at det ikke altid er selve lovgivningen men embedsværkets forvaltning og manglende samarbejde med civilsamfundet, der skaber barrierer
- at man finder det nødvendigt at involvere flere politikere
- at samarbejde på tværs og udvikling af civilsamfundets rolle bør få større fokus

Politikerne valgte at undersøge interessen for en forsøgsordning, og hvad den nærmere skulle handle om, ved at spørge relativt åbent ud om det. På mødet var interessen blandt deltagerne fortsat stor, men det endelige svar på formål og det nærmere indhold er igen sendt tilbage til dem, der skal udvælge forsøgseksempler og politikerne selv.

³⁹ Vi fik ikke viden om, hvilke kriterier den vil anvende.

⁴⁰ Hvilket måske ikke er så sært, når deltagerne er i 'konkurrence' med hinanden og projektledelsen var repræsenteret på mødet.

BILAG 1. GENNEMFØRTE INTERVIEWS OG BESØG

	TELEFON	BESØG	EMAIL-KONTAKT
Anholt			
Billum		*	
Borris	*		
Bolderslev			*
Broagerland 3.0	*		
Drejø	*		
Eskilstrup			
Fejø	*		
Fjeldsted-Harndrup		*	
Fur		*	
Gjerrild			
Janderup		*	
Jordløse	*		
Langkastrup	*		
Ljørslev-Ørding		*	
Mellerup)	*		
Ommel	*		
Omø	*		
Orø	*		
Soleng			*
Stadil – Vedersø	*		
Storring-Stjær			*
Sundby Mors		*	
Sæd-Ubjerg		*	
Sødring - Udbyhøj			
Sørvad		*	
Thise		*	
Thorsminde		*	
Torup			*
Tunø			
Udby-Hørby		*	
Ubjerg			
Undløse			*
Venø		*	
Vest Vildsund		*	
Ølstrup			
Østdjurs landsbyfællesskab		*	
Ålum	*		
Årø	*		

BILAG 2. TILKENDEGIVELSERNES KARAKTER

	ET EMNE	TO-TRE EMNER	FLERE END TRE EMNER	AFGRÆNSET LOVKOMPLEKS	FLERE SLAGS LOVGIVNING	FORVALT. PRIMÆR BARRIERE	TILKENDEG. VÆS. FORANDRET
Anholt		*			*		?
Billum Janderup			*		*	(*)	
Borris	*			*		*	
Drejød	*			(*)		(*)	
Fejø			*		*		
Fjelsted Harndrup	*				*		
Fur		*			*		*
Gjerrild	*				*		?
Ljørslev Ørding	*			*			*
Mellerup	*				(*)		
Ommel		*			*		(*)
Omø		*		*			
Orø	*			*			*
Stadil Vedersø	*			*			?
Sæd Ubjerg	*			*			
Sørvad	*			*			*
Thise			*		*		
Thorsminde			*		*		(*)
Tuse Næs	*			*			(*)
Venø	*			*	*		
Vilsundby	*			*			
Ølstrup	*			*			?
Østdjurs		*			*		
Ålum	*			*			
Årø			*		*		

? = har ikke modtaget oprindelig tilkendegivelse, (*) = delvist

BILAG 3. SCOREBOARDETS KRITERIER OG DE RELEVANTE DELE I SKEMAET DE ENDELIGE INTERESSETILKENDEGIVELSER

	SCOREBOARDET	SKEMA ENDELIGE INTERESSETILKENDEGIVELSER
1	Barrierer – graden af begrænsning Begrænsende lovgivning, bekendtgørelse, regelsæt - og/eller begrænsende afgørelse fra statslig eller kommunal myndighed, som landsbyen eller øen ønsker fritagelse fra.	Begrænsende regler og lovgivning, som landsbyen eller øen ønsker fritagelse fra. Henvisning til lovparagraf, bekendtgørelse, statslig eller kommunal myndigheds afgørelse (i henhold til gældende lov/regelsæt)
2	Effekten af udviklingsforsøg Den forventede effekt af landsbyens/ øens udviklingsforsøg og løsninger.	Ikke tydeligt nævnt
3	Graden af samarbejde Samarbejde som det enkelte forsøgsprojekt har etableret med omverdenen, fx med kommunen, andre landsbyer, faglige eksperter, lokale virksomheder, fonde eller lignende. Jo mere samarbejde, des flere point.	Ikke tydeligt nævnt
4	Udbredelsesgrad Mulighed for overførelse af forsøgsresultaterne til andre steder i landet	Ikke tydeligt nævnt
5	Ressourcer Ressourcer som foreningen/lokalrådet har i forhold til at kunne gennemføre projektet, fx finansiering, ildsjæle og faglige kompetencer	Foreningens eller lokalrådets forudsætninger for at gennemføre projektet Her skal I beskrive, hvilken kapacitet foreningen/lokalrådet besidder i forhold til at kunne gennemføre projektet (fx faglige kompetencer, erfaringer med mere)
6	Organisering og planlægning Organisering, planlægning og modning af projektet som foreningen/lokalrådet har gennemført fx udviklingsplaner, projektorganisering, inddragelse af lokalsamfundet.	?

KØBENHAVNS UNIVERSITET

INSTITUT FOR GEOVIDENSKAB
OG NATURFORVALTNING

ROLIGHEDSVEJ 23
1958 FREDERIKSBERG

TLF. 35 33 15 00
IGN@IGN.KU.DK
WWW.IGN.KU.DK